

Diskurs og magt i EU – Europæisk integration

Angela Merkels diskursive magtudøvelse

Discourse and Power in the EU – European Integration

Kandidatafhandling

Januar 2017

Af Magnus Linding Frandsen

Cand.ling.merc - Europæiske studier

Vejleder: Michael Herslund

181.889 Typeenheder / 80 normalsider

CBS

COPENHAGEN
BUSINESS SCHOOL

HANDELSHØJSKOLEN

Abstract

Title: Discourse and Power in the EU – European Integration

By: Magnus Linding Frandsen

Copenhagen Business School 2017

Subject headings: *Angela Merkel, Foucault, discourse, European integration, morality, Stresemann, Crimean crisis, Nietzsche, democratic values, power*

Since Konrad Adenauer became the first chancellor of West Germany, Germany has been a key player in the process of European integration. In recent years, however, the politicians of the EU have been struggling to keep the integration process moving forward, and in many member states the nationalist movements and parties have gained popular support. Despite this, the most dominant political figure, Angela Merkel, remains convinced that the modern EU as institution and as idea is indisputably good and just and that the member states share core values and interests. The thesis statement is: How can one explain the lacking sense of community in the EU, e.g. illustrated by "Brexit", by employing the theories of Michel Foucault regarding power, history and discourse. The hypothesis is that events and discourses from the past limit our way of thinking, but by identifying these limitations and how they were created it becomes possible to think and act in new and more meaningful ways.

The Crimean crisis and Russia will function as a frame of reference to understand how Angela Merkel perceives the concept of a good and just state or union, and the moralities of good and evil. The former German chancellors and the history of Europe since WW1 will also be analysed in order to understand the genesis and truthfulness of modern truths in Europe and to discuss how meaningful or meaningless these are.

The conclusion of this thesis is that the truths and moralities of the EU institution have changed very little during the last 70 years, when WW2 created a significant fracture of the discourse and therefore a common demand of a break with the past, e.g. regarding the Shoah. However, much has changed since then, and it is possible that the citizens of Europe find it difficult to believe in the idea of more EU as opposed to less nation state, because the truths and the unwritten rules of what can be said and done within the EU institution are antiquated. If the ideas and truths of the 20th century are not modernised as a response to the decreasing popular support, it could ultimately lead to a complete stagnation of the European integration process.

Indhold

Abstract	1
1. Indledning	3
1.1. Problemfelt	3
1.2. Afgrænsning	5
1.3. Problemformulering	7
1.4. Begrebsdefinitioner	7
1.4.1. Diskurs og den diskursive formation	7
1.4.2. Magt	9
2. Metode, teori og empiri	11
2.1. Videnskabeligt paradigme	11
2.2. Undersøgelsesmetode	11
2.3. Teori	13
2.3.1. Arkæologi	13
2.3.2. Genealogi	14
2.4. Præsentation af empiri og hvordan den er udvalgt	15
3. Analyseafsnit	16
3.1. Angela Merkels diskurs	16
3.1.1. Den diskursive formation: Regelmæssige udsagn	16
3.1.2. Merkels regelmæssige udsagn og Foucaults diskursbegreb	34
3.1.3. Magten og subjekterne: Merkels magtudøvelse	49
3.1.4. Delkonklusion	53
3.2. Historisk-arkæologisk analyse	54
3.2.1. Før 2. verdenskrig	56
3.2.2. Opsummering: Gustav Stresemanns diskurs	61
3.2.3. Europæisk integration efter 2. verdenskrig	61
3.2.4. Delkonklusion	66
3.2.5. Diskursbrud: Effekten af Hitlers Nazityskland	68
4. Diskussion: Er EU blevet fornuftigt?	70
5. Konklusion og perspektivering	77
Litteraturliste	79

1. Indledning

1.1. Problemfelt

Den Europæiske Union (EU) har demokratiet som sin vigtigste drivkraft, både operativt og værdimæssigt. EU som institution samt den enkelte EU-politiker bliver observeret af borgerne og den frie presse, og kommunikation bliver dermed en nøgledisciplin i bestræbelserne på at opnå eller opretholde opbakning til det europæiske projekt blandt medlemslandene. I 2013 sammensatte EU en komite, der fik til opgave at igangsætte et identitetsprojekt for at fremme unionens popularitet. Dette skete som en reaktion på, at EU-borgernes nationalfølelse havde vokset sig stærkere, i takt med at EU-politikerne havde arbejdet på at øge omfanget af det europæiske samarbejde. I den forbindelse sagde professor emeritus i europæisk identitet og historie ved CBS, Uffe Østergaard, at (Hjortshøj, 2013):

”EU har sat projektet i gang som en desperat reaktion på, at jo mere vi er forbundet som nationer, jo mindre holder folk af EU. Jeg er usikker på, om vi overhovedet går i mod en mere fælles identitet.

Det, vi i virkeligheden ser, er, at de nationale identiteter i de sidste år er blevet stærkere, og det hænger ifølge min analyse sammen med, at EU stadig betragtes som et forfatningsmæssigt og retsligt supplement. Ikke som en ny identitet eller stat.”

Store dele af den politiske elite i Europa fastholder – som de har gjort siden tiden efter 2. verdenskrig – at idéen om et ideologisk samlet Europa med en overstatslig institution er en god idé. Som Konrad Adenauer sagde i 1952 (Lacroix & Nicolaidis, 2010, pp. 87):

”The people must be given a new ideology. It can only be a European one.”

EU *brander* sig selv efter fremgangsmåden, vi kender fra større virksomheder, med fastdefinerede kerneværdier og en kommunikationsplatform, hvorfra al offentlig kommunikation tager sit udgangspunkt. Som en del af denne strategi har man valgt 4. sats af Ludwig van Beethovens 9. symfoni med teksten *An Die Freude* af Friedrich Schiller som EU-hymne, da ”den udtrykker på musikkens universelle sprog **idealer om frihed, fred og solidaritet**. Europahymnen er ikke tænkt som en erstatning

af EU-landenes nationalsange, men mere som en hyldest til de værdier landene deler" (Den Europæiske Union, 2016). Værdierne er positive, omend noget abstrakte, og efterlader mulighed for fortolkning.

I Tyskland er der ligefrem opstået "euro-fundamentalister", der præsenterer og debatterer europæisk integration som en uomtvistelig god ting, der ikke kan stilles spørgsmålstegn ved (Lacroix & Nicolaïdis, 2010, pp. 88). Det interessante er dog, at modstanden fra EU-skeptikere ikke er aftagende, men tiltagende; senest illustreret med Storbritanniens afstemning om udmeldelse fra unionen. Selv blandt nogle pro-europæiske politikere er der forvirring omkring projektets fremtid. The Economist ("The EU must now decide what it stands for", 2016) skrev efter Brexit:

"Even before Britain's vote there was a distinct smell of "Whither Europe" in the air. Donald Tusk, the president of the European Council, had urged the EU to "depart from Utopian dreams"."

Der tegner sig et overordnet billede af, at mange forskellige aktører og meningsdannere forsøger at tage patent på sandheden om, hvad der er rigtigt og forkert, og skaber en snæver og ensidig opfattelse af, hvordan et europæisk samarbejde skal gribes an. EU-politikerne har igennem mange år udviklet en retorik der, med udgangspunkt i førnævnte værdier, definerer idéen om, hvad det vil sige at være en legitim og retfærdig stat eller union. Men den tiltagende modstand mod øget europæisk integration blandt medlemslandene gør det relevant at forholde sig kritisk til de udsagn og værdier, som EU brander sig på, og den måde hvorpå unionen udøver magt.

Hvorfor er det vanskeligt at sælge en idé til sin målgruppe, hvis idéen er så indiskutabelt god? Findes der ikke mulige alternativer til de mest magtfulde politikeres opfattelse af EU's rolle, der fortsat kan sigte mod et fredeligt og samarbejdende Europa? Og hvilke udsagn om europæisk integration er blevet så normative for vores måde at tænke EU på, at det er svært at reflektere over udsagnenes egentlige betydning og sandfærdighed?

Denne afhandling bygger på en hypotese om, at begivenheder og udsagn fra fortiden påvirker EU-politikernes og borgernes muligheder for at tale og handle på en måde, der vil blive betragtet som sandfærdig og fornuftig i nutiden. Politikerne har en særlig status i EU-sammenhænge, sammenlignet med borgerne, og denne status gør, at de besidder en diskursiv magt. Derfor kan de udvælge viden

og udsagn, der skaber begrænsninger for den almene virkelighedsopfattelse (Hansen et al, 2011, pp. 418). På grund af denne diskursive magt, identificerer jeg EU-politikerne som en gruppe, der udgør et *vidensregime* – et begreb der vil blive uddybet senere.

Disse diskursive begrænsninger er sociale konstruktioner, der ikke nødvendigvis styrer diskursen og de politiske strømninger i en optimal eller fornuftig retning, men konstruerer normer der bestemmer, hvad vi som EU-borgere betragter som fornuft. Sandhed og fornuft bliver dannet af en diskursiv udvikling, som, i nogen grad, ikke består af andet end selve diskursen. Derfor bliver den offentlige debat og EU's udenrigspolitiske udfordringer – som eksempelvis konflikten med Rusland – kampe om sandheden mellem forskellige aktører, der muligvis ikke skaber bedre levevilkår for Europas borgere eller gør EU til en "bedre" union sammenlignet med dens omverden.

Det er vigtigt at understrege, at denne afhandling ikke beskæftiger sig med politik i en almindelig retorisk forstand. Dvs. jeg er ikke interesseret i EU-politikernes argumenter, motiver og politiske holdninger eller i at påvise, at europæisk integration er en god eller dårlig idé. Det er derimod mit mål at være så objektiv som muligt ved netop at påvise og analysere magtudøvelsen, sandhederne og deres reelle indhold i det moderne Europa. Jeg vil skille virkeligheden ad og se, hvad den indeholder, når man ser igennem de sociale konstruktioner.

1.2. Afgrænsning

For at bearbejde så bredt et tema er det nødvendigt at afgrænse opgavens teoretiske fokusområde og empiri.

Der findes mange forskellige diskursteorier og analysemetoder, og derfor er det nødvendigt at fravælge store dele af disse. Denne afhandling beskæftiger sig med Michel Foucault (1926-1984) og anvender hans forskning som teoretisk og metodisk grundlag. Jeg vælger denne afgrænsning, fordi Foucault arbejdede med bredspektrede diskursanalyser, som ikke fokuserede på den lingvistiske detalje i en enkelt tekst, som eksempelvis Norman Fairclough gjorde, men diskursens historiske tilblivelse og forbindelsen mellem viden, diskurs og magt (Bom, 2015, pp. 15). Foucaults teorier og metoder – og især hans motiver med sit arbejde – stemmer overens med denne analyses formål og problemformulering. Desuden er Foucault en højtprofileret diskursteoretiker, da det var ham, der for alvor igangsatte diskursanalysen og argumenterede for disciplinens relevans ved at påvise diskursens, magtens og

“sandhedens” tilblivelse i det moderne samfund. Derfor har næsten alle diskursteorier rødder i Foucaults arbejde (Jørgensen, 1999, pp. 21).

Jeg vil foretage denne diskursanalyse ud fra en historisk tilgang ved at anvende Michel Foucaults teorier om viden og diskursiv magt, hvori diskursen deles op i epoker. Dette er nødvendigt for at forstå diskursens udvikling og tilblivelse. Det er også nødvendigt af praktiske årsager, da det er begrænset, hvor meget empiri analysen kan rumme. Jeg definerer epoken, der udgør analysens fokuspunkt, som: **“EU’s konflikt med Rusland efter den ukrainske Revolution (2013-2016)”**.

Empirien til analysen af den moderne EU-diskurs vil bestå af taler, der er holdt af Angela Merkel i perioden december 2013 til februar 2016.

Jeg vælger denne epoke, eller konflikt, fordi den er et godt billede på en kamp om sandhed og har en lang forhistorie. De to aktører, i form af EU og Rusland, holder begge fast i, at deres rolle i konflikten er legitim og rationel, samtidig med at modparten agerer uacceptabelt. Temaer som propaganda, demokrati, nationalisme, imperialism, politisk realisme, moral og etik er blot nogle af dem, som har været diskuteret i forbindelse med denne konflikt. Jeg antager derfor, at man kan lære meget om, hvordan Angela Merkel (og EU) opfatter verden, grænsen mellem rigtigt og forkert, hvordan hun udøver sin magt, og hvordan vi skal opfatte europæisk integration ved at undersøge hendes taler fra denne epoke. Når analysen har et fokusområde som dette, bliver det også muligt at analysere og sammenligne med tidligere epoker. Eksempelvis kan man spørge, om Angela Merkel ytrer udsagn om Rusland, EU eller *sandheden*, der bliver betragtet som fornuftige i dag, men som står i modstrid med udsagn fra tidligere tyske forbundskanslere, og hvad dette i så fald fortæller os om nutiden.

Jeg vil lade Angela Merkel være repræsentant for den moderne EU-diskurs og undlader at analysere øvrige EU-politikere. Som en del af tilblivelsen af Merkels diskurs indgår dog hendes forgængere, og derfor vil taler fra tidligere tyske forbundskanslere også blive behandlet. Jeg vælger Angela Merkel, fordi hun først og fremmest er den mest toneangivne politiker i unionen og går forrest, når det drejer sig om at italesætte det europæiske samarbejde ud fra de førnævnte værdier. Det er også interessant, at hun er Tysklands forbundskansler, da netop Tyskland har præget Europas historie og politiske strømninger mere end noget andet land de seneste 100 år igennem sin rolle i de to verdenskrige, men også ved begyndelsen af det europæiske samarbejde. Tyskland er blevet EU’s rygrad pga. sin status i samarbejdet og økonomiske styrke, hvilket Merkel selv har påpeget ved flere lejligheder (The federal Government, “Speech by Federal Chancellor Angela Merkel to the OECD Conference”, 2014).

1.3. Problemformulering

Ved at anvende Michel Foucaults magt- og diskursteorier til at analysere EU-vidensregimets diskurs i relation til temaet "**hvad karakteriserer den "gode" og legitime stat eller union?"**" vil jeg forsøge at besvare: Hvordan kan man forklare EU's manglende evne til at forene Europa i et ideologisk projekt?

Jeg vil bearbejde denne problemformulering ved at undersøge og besvare følgende underspørgsmål:

- Hvilke regler, for hvad borgere og politikere kan tænke og sige om definitionen af den legitime og "gode" stat eller union, skaber Angela Merkel med sin diskurs?
- Hvordan kan vi forstå vidensregimets diskurs som en magtudøvelse jf. Foucaults magtbegreb?
- Hvordan er disse nutidige sandheder, som indgår i EU's diskursive formation, blevet til ud fra et genealogisk-arkæologisk perspektiv?
- Hvad kan vi lære om den nutidige EU-diskurs og dens sandfærdighed ved at få et indblik i videnskabet og anlægge Foucaults historiesyn?

1.4. Begrebsdefinitioner

1.4.1. Diskurs og den diskursive formation

Jeg vil introducere Foucaults mere særprægede begreber i teoriafsnittet og i stedet definere begreberne 'diskurs' og 'magt' her. Selvom disse er almindeligt kendte, vælger jeg at definere dem, da Foucault havde sin egen fortolkning af disse.

Diskursen består af en gruppe udsagn, der omhandler det samme fagområde eller tema eksempelvis jura, kunst eller "det gode liv". Disse grupper af udsagn kaldes diskursive formationer. Det betyder, at diskursen bliver synlig og indflydelsesrig, der hvor der opstår regelmæssighed og mønstre.

Det er *udsagnet*, der markerer den mindste bestanddel af diskursen. Det er især udsagn, der er postulerende og normative, men *ikke* argumenterer eller nuancerer, der er interessante ift. den diskursive formation. Både udsagn der virker åbenlyst sande, og de som omvendt virker anfægtelige, kan være væsentlige elementer i den diskursive formation.

Den diskursive formation kan komme til syne på forskellige måder. Men overordnet set handler det om, hvordan individer, institutioner eller faggrupper omtaler et bestemt tema set over en længere periode (Bom, 2015, pp. 15).

Foucault (2005, pp. 90) skrev, at diskursen begrænser vores sproglige kreativitet:

”Hvilket vil sige, **at man ikke i ligegyldigt hvilken periode kan tale om ligegyldigt hvad; det er ikke let at sige noget nyt**; det er ikke tilstrækkeligt at åbne øjnene, være opmærksom eller blive bevidst for at nogle nye objekter straks viser sig, og deres oprindelige klarhed dukker op i jordhøjde.”

Den diskursive formation omfatter og udelukker mulige udsagn. I princippet kan vi sige hvad som helst, men det er svært at sige noget, som omverdenen betragter som ufornuftigt eller usandt. Hvad, der er sandt og fornuftigt, afhænger af hvilket socialt, kulturelt og sprogligt perspektiv, man betragter virkeligheden med. Et vigtigt argument for denne påstand er, at det varierer meget, hvad der betragtes som sandt og fornuftigt på tværs af sociale fællesskaber, nationale kulturer og historiske perioder. Kort sagt: Sandhed er det, man *tilfældigvis* er blevet enig om (Nygaard, 2012, pp. 36). I indledningen til sin bog fra 1966, ”Ordene og tingene” (2008, pp. 11), refererer Foucault til et citat af den argentinske forfatter, Jorge Luis Borges, som citerer ”fra et vist kinesisk leksikon”, der lyder:

”Dyrene inddeles i a: tilhørende kejseren, b: balsamerede, c: tæmmede, d: pattegrise, e: havfruer, f: fabelagtige, g: løse hunde, h: omfattet af den foreliggende klassifikation, i: som spræller som gale, j: utallige, k: tegnet med en meget fin pensel af kamelhår, l: et cetera, m: som lige har slået krukken i stykker, n: som på afstand ligner fluer.”

Michel Foucault bemærker på samme side om dette citat, der danner grundlaget for hele hans værk, at:

”Det, som i forundringen over denne taksonomi med det samme slår én; det, som takket være denne belærende fabel for os udpeges som en anden tænknings eksotiske charme; **det er grænsen for vores egen: den nøgne umulighed at tænke dette.**”

Jeg inddrager dette citat, fordi det på få ord illustrerer en vigtig pointe for Foucaults diskursteori – og dermed afhandlingens grundantagelse. Denne inddeling af dyr virker forvirrende og nærmest komisk. Borges inddeling af dyrene ansporer os til at se grænsen for vores egen tænkning og overveje, hvor tilfældig dens tilblivelse og system er. Når vi læser denne klassifikation ser vi, at kategorierne er ulogiske og usammenhængende. Foucault ville have sine læsere til at overveje, hvad det er, der gør, at vi ikke kan tænke på denne måde.

Ifølge Foucault findes der i alle perioder en "positiv underbevidsthed", som er en struktur for, hvordan viden formes. Vi er altså ikke bevidste om strukturen i vores egen tænkning, men besidder den som et værktøj til at modarbejde uorden. Ved at analysere tidligere epoker opdager man, at der findes brud i disse strukturer, og at en måde at skabe orden på er blevet erstattet af en markant anderledes struktur. Den svenske docent Roddy Nilsson (2009, pp. 42) skriver at:

"De forskellige måder at indordne verden på må forstås i forhold til al ordens modsætning, nemlig fraværet af orden. Uorden findes altid "derude", enten i form af galskabens, kætteriets eller andre ufornuftige diskurser eller som det der til stadighed truer med at udviske de grænser tænkningen skaber. Det truende og farlige og den angst det medfører, må derfor forstås som en kraft der ligger bag selve skabelsen af orden."

Med regelmæssig diskurs skabes der, i løbet af en epoke, en diskursiv formation. Den diskursive formation begrænser og påvirker, hvad vi kan tænke og ytre, og hvordan vi indordner viden og observationer. Spørgsmålet er så, om vi er ved vejs ende i denne skabelse af orden og fornuft? Hvis diskursens orden i alle tidligere epoker er ufornuftig i dag, hvordan kan vi så være sikre på, at vores egen "positive underbevidsthed" ikke er åbenlys ufornuftig, når man om 50 år ser tilbage på den?

1.4.2. Magt

Et af de aspekter, der gør det relevant at undersøge en diskursiv formation, er den magtudøvelse, som kommer til udtryk, når arbitrære regler dikterer, hvad mennesker må tænke og mene. Der foregår altid en magtkamp om den diskursive formations grænser, altså hvad der betragtes som sandfærdigt. Der er, som jeg skrev i problemfeltet, personer, der har en særlig diskursiv magt indenfor et afgrænset felt – i dette tilfælde EU-politik – og de udgør derfor et vidensregime. Det er ikke ensbety-

dende med, at disse magtudøvere kan kontrollere diskursen eller magten; de har blot særlige forudsætninger for at *påvirke* diskursen, fordi de besidder viden (Nilsson, 2009, pp. 54).

En ofte forekommende opfattelse af magt er, at det er noget, man kan besidde, bruge strategisk og miste. Men denne almindelige opfattelse stemmer ikke overens med Foucaults magtteori. Han betragtede i stedet magten som et usynligt fænomen, der opererer i det skjulte og kun bliver synlig, når den udøves. Magten kan "intet individ være i fuld besiddelse af eller fuldt ud bevidst om. I Foucaults optik er magt et fænomen, der gennemsyrrer alle aspekter af vores adfærd og handlinger" (Hansen et al, 2011, pp. 418-419).

Endnu en vigtig pointe omkring magt er, at den ikke er negativ. Politisk magt associeres hyppigt med motiver og konspirationer, men sådan opfattes magten ikke i denne afhandling. Eftersom magten ikke kan kontrolleres, og udøveren ikke er fuldt ud bevidst om sin magt(udøvelse), så er det også meget begrænset, hvad udøveren kan have af strategiske motiver. Kendall og Wickham (1999, pp. 48) argumenterer i stedet for, at man opfatter magt (*political power*) som en energiforsyning (*electrical power*). Magten er benzinen, der får bilen til at køre og gør alle dens mekaniske elementer funktionsdygtige. Det gælder for Foucaults magtteori – og hans diskursteori i det hele taget – at det ikke handler om at dømme personer eller institutioner og påvise magtmisbrug, skyld og motiver. Magt er nødvendig og uundgåelig, lige så snart mennesker tænker og handler. Men ved at forstå magten og diskursen opstår muligheden for at gribe fremtiden anderledes og mere fornuftigt an.

I sit værk fra 1977, "Surveiller et punir", beskrev Foucault, hvordan magten er produktiv. I sin analyse undersøgte han, hvordan fængslerne (som den synlige del af processen) udgjorde et *vidensregime*, som producerede udsagn om kriminalitet, der påvirkede samfundets normer og opfattelse af kriminaliteten. Samtidig producerede samfundet – efter at være påvirket af vidensregimets diskurs – udsagn om kriminalitet, der forandrede opfattelserne af, hvad der burde være lovligt eller kriminelt og i hvor høj grad. Derfor blev vidensregimets rolle i samfundet påvirket, og så producerede de nye udsagn om kriminalitet, der fulgte den samme diskursive formation.

Igennem denne proces forandres grænserne for, hvad en retfærdig straf er, hvilke forbrydelser der er *meget* uacceptable, og hvad der i det hele taget bør betragtes som kriminelt. Fængslet som vidensregime *besidder* ikke magt, men viden og muligheden for at ytre udsagn, der udvælger, hvilken viden der skal påvirke opfattelsen af kriminalitet. Magten udøves blot (Kendall & Wickham, 1999, pp. 50).

I analysen vil jeg udvide magtdefinitionen og dens udøvelse i EU, efterhånden som Merkels diskurs bliver bearbejdet.

2. Metode, teori og empiri

2.1. Videnskabeligt paradigme

Denne afhandling tager sit videnskabelige udgangspunkt i det konstruktivistiske paradigme. Valget af paradigme er afgørende for, hvordan et fænomen analyseres, altså hvilke "briller" man betragter sit problemfelt med (Nygaard, 2012, pp. 23).

Paradigmet består af en række grundantagelser. Disse antagelser bestemmer svaret på tre overordnede spørgsmål:

- Ontologi: Hvad er virkeligheden, og hvilke ting eksisterer der?
- Epistemologi: Hvad er viden, og hvad kan man vide om virkeligheden?
- Metodologi: Hvordan undersøger vi bedst virkeligheden og med hvilke konkrete metoder?

Jeg antager, at virkeligheden primært består af sociale konstruktioner, og at videnskabens genstande ofte bliver skabt af iagttagelsen. Det er vigtigt at understrege, at jeg skriver *primært*. Diskursen skaber selvfølgelig ikke fysiske objekter, men fysiske ting "eksisterer" ikke for os, hvis vi ikke kender til deres eksistens. Lige så snart et fænomen eller objekt er kendt, bliver det iagttaget og en del af diskursen, som konstruerer vores opfattelse af alting. Objektiv viden er dermed umulig, da viden er en fortolkning eller italesættelse af sociale konstruktioner. For at forstå verden er det derfor nødvendigt at anvende kvalitative metoder til at afdække, hvordan sociale konstruktioner skabes. Ligesom Michel Foucault forsøgte, ønsker jeg at problematisere fænomener som samfundet anser for at være objektive sandheder (Nygaard, 2012, pp. 29).

2.2. Undersøgelsesmetode

Denne diskursanalyse bygger primært på Michel Foucaults genealogiske-arkæologiske metode. I afgrænsningen er der blevet argumenteret for, hvorfor Foucault er særlig relevant ifm. denne afhandling. Men selvom Foucault opfordrede til, at man skulle bruge hans teorier, tanker og begreber i frem-

tidige diskursanalyser, efterlod han sig ikke nogen håndgribelig metode, eksempelvis i kortfattet punktform. Han sagde selv (Foucault & Lotringer, 1996, pp. 149):

“All my books (...) are, if you like, little tool boxes. If people want to open them, use them, use a particular sentence, idea, or analysis like a screwdriver or wrench in order to short-circuit, disqualify or break up the systems of power (...) well, all the better.”

Denne opfordring giver på den ene side frihed til at bearbejde udvalgt empiri på den mest hensigtsmæssige måde. Samtidig kan det virke uoverskueligt, da Foucaults forfatterskab er omfangsrigt og ofte vanskeligt at læse. Derfor suppleres Foucault igennem hele afhandlingen af Kendall og Wickhams bog "Using Foucault's Methods" (1999), da disse to australske sociologer gør Foucaults teorier og metoder mere praktisk anvendelige.

Genealogien fungerer både som en teori om, hvordan vi skal forstå historien og magtudøvelse, men også som en metode til at igangsætte eller bestemme fokus for en arkæologisk undersøgelse (Kendall & Wickham, 1999, pp. 31). Foucaults genealogi bygger videre på arkæologien, men med den tilføjelse, at Foucault ønskede en metode til at analysere magt, og det han kaldte "nutidens historie".

Rent metodisk anvendes genealogien til at problematisere et emne ved at identificere en diskursiv formation i en udvalgt epoke og spørge kritisk ind til tilblivelsen af denne formation. En diskursiv formation er en forenkling af verden og en udvælgelse af viden. For Foucault hænger magt og viden sammen, og viden vil altid fremkalde magt. Forholdet mellem viden og magten kan ikke studeres teoretisk, men derimod empirisk. Foucault spørger altid i sine studier: Hvordan kommer magten til udtryk? Hvad sker der i magtrelationerne? Hvilke midler tages i anvendelse? (Nilsson, 2009, pp. 80-81).

Med denne metode provokerede Foucault flere institutioner og faggrupper, såsom psykiatrien og den katolske kirke, fordi han påviste, hvor tilfældig og tom idéen om kødelig synd, eller diagnosticeringen af unormale personer som psykisk syge, i virkeligheden var. Man kan forstå metoden som en lille dreng ved et middagselskab, der spørger de voksne, hvad meningen og retfærdiggørelsen af deres arbejde er, og gør dem utilpasse, da de hellere vil holde visse ting hemmelige og usagte (Kendall & Wickham, 1999, pp. 29-30).

Genealogien skal ikke anvendes til at bestemme, hvad der er etisk rigtigt eller forkert, men til at finde Angela Merkels "letkøbte postulater, og gøre dem svære at stå fast på" (Foucault, 1988, pp. 155).

Genealogien er metoden, der aktiverer og definerer fokus for den historisk-arkæologiske metode. Disse to metoder overlapper og supplerer dermed hinanden. Når jeg har anvendt genealogien til at analysere Merkels diskurs og magtudøvelse, vil jeg bruge den arkæologiske metode til at analysere de historiske arkiver. Det betyder, at jeg vil undersøge indholdet af Merkels diskurs ved at analysere dens historiske tilblivelse, og hvordan EU-vidensregimet har udøvet diskursiv magt i tidligere epoker, med relation til denne afhandlings tema.

I analysen vil der forekomme en vis usikkerhed, og både spørgsmålet, om hvilke udsagn jeg fremhæver, hvilke sandheder/usandheder jeg definerer, samt hvad jeg konkluderer på den baggrund, vil være en vurderingssag. Det skyldes først og fremmest, at jeg undersøger et abstrakt tema; hvad der karakteriserer den "gode" og legitime stat eller union. Derfor vil det i flere tilfælde kunne diskuteres, hvorvidt visse udsagn er relevante ifm. det diskursive tema.

En af de vigtigste tanker bag Foucaults undersøgelsesmetode er, at man skal undgå at dømme mennesker og institutioner, men forblive så objektiv som muligt ved at fokusere på detaljen. Selvom jeg bestræber mig på at være objektiv, vil der – især i min fremstilling af usandhederne; det vi ikke må eller *kan* tænke jf. vidensregimets diskurs – forekomme en vis subjektivitet. Det kan næppe være anderledes, eftersom usandhederne naturligvis ikke bliver ytret af vidensregimet, da de befinder sig uden for den diskursive formations grænser. Derfor må jeg vurdere, hvad de gældende sandheder gør ugyldigt, og hvilke perspektiver der udelukkes af Angela Merkels bestræbelser på at skabe forenkling og orden.

2.3. Teori

Jeg vil kort redegøre for begreberne arkæologi og genealogi som teorier, idet det er vigtigt at have klarhed over disse, inden de anvendes og uddybes i analyseafsnittet.

2.3.1. Arkæologi

I værket "Vidensarkæologien" fra 1969 diskuterede Foucault, hvordan arkæologien var en selvstændig teori, der adskilte sig fra idéhistorien og fra den almene forståelse af historiefaget. Teorien er, at viden og fornuft ikke udvikler sig kontinuerligt, år efter år, og konstant forbedres. Historikere har en tendens til at kæde begivenheder sammen og gøre fortidens begivenheder til logiske årsager, for det der skete efterfølgende. Men arkæologien modargumenterer dette forklarende og narrative historie-

syn og betragter historien som langt mere tilfældig. Den eneste måde, man kan blive klogere på virkeligheden, er ved at fokusere på detaljen i sandhedens udvikling, som findes i udsagnene og de diskursive formationer. Arkæologien er en "udgravning" i vidensarkivet, der søger reglerne for, hvad man kan sige og tænke i en periode, og fremhæver sandhedens brud imellem epokerne. Vidensarkivet er det generelle system af diskursive formationer, der deles op i epoker, der hvor man kan identificere et brud i opfattelsen af, hvad der er sandt og falsk (Nilsson, 2009, pp. 50-51). Arkæologien er således meget skeptisk og bygger på en erkendelse af, at det er yderst begrænset, hvad vi kan vide. Man skal udgrave videnskabens mindste bestanddele, i form af udsagnet, og se på udsagnetens funktion, systematik og begrænsende effekt af, hvad der efterfølgende kan tænkes og ytres – jf. begrebsdefinitionen af 'diskurs'. Hvis man forsøger at årsagsbestemme begivenheder og dømme mennesker ved at tillægge dem motiver for deres handlinger, risikerer man nemt, som videnskabsmand, at skabe et fejlfortolket billede af virkeligheden (Kendall & Wickham, 1999, pp. 32-33).

2.3.2. Genealogi

Foucault videreudviklede begrebet genealogi efter at være blevet inspireret af Friedrich Nietzsche (1844-1900), der i værker som "Antikristus" og "Moralens Fødsel" kritiserede såkaldte genealoger, tilblivelsen af meningsløse sandheder og bl.a. kirkens magtudøvelse (Nietzsche, 2014, 16-34). I "Talens Forfatning", hvori Foucault introducerede sin teori om genealogien, er det vanskeligt at se, hvor Nietzsches tanker slutter, og Foucaults begynder. Derfor vil jeg anvende Nietzsche som supplement til Foucault i diskussionens afsnittet.

Genealogien og arkæologien overlapper som sagt hinanden, og genealogien er en videreudvikling af arkæologien. Nilsson (2009, pp. 70) skriver om genealogien, at "den søger ikke at fastslå oprindelsen eller kilden til et fænomen, men har til formål at kortlægge og følge dets tilblivelseslinier. Det gælder for genealogien om at frigøre sig fra den metafysiske ballast, som historievitenskaben stadig bærer med sig. Vi vil opdage, at den fortid, som vi skaber historien (og historier) af, ikke er andet end tilfældige kræfter, bevægelser og lykketræf, som tilsammen udgør historiens fond af bevægelser". Genealogien og arkæologien udgør dermed tilsammen Foucaults historiensyn.

Genealogien løsriver sig fra arkæologien ved at fokusere på magt og magthaverne (vidensregimerne). Foucault argumenterede for, at vi kan forstå magthaverne og deres magtudøvelse ved at bruge arkæologien som et værktøj til at skille en nutidig sandhed ad. Ved at gøre dette får man en ny forstå-

else for, hvilken magtudøvelse man optræder som subjekt i, og hvor menings- og indholdsløs denne proces er.

I analysen vil jeg forsøge at finde belæg for, at disse teorier og deres skeptiske historiesyn er sandfærdige, og dermed at vores samfund ikke bliver mere fornuftige med tiden, men blot finder nye normer og påstande at være enige om.

2.4. Præsentation af empiri og hvordan den er udvalgt

Som jeg tidligere har beskrevet, kan diskursen og diskursive formationer komme til udtryk på mange forskellige måder. Empirien i denne analyse vil bestå af officielle taler af Angela Merkel og hendes forgængere, kun med få nedskrevne dokumenter som undtagelse.

Jeg vælger at fokusere på de politiske taler, fordi jeg dermed undgår en række potentielle fejlkilder: Der kan ikke være tale om en utroværdig journalistisk vinkling på en udtalelse af Merkel, og hun kan ikke være fejlciteret eller have sagt noget uovervejede. Jeg formoder, at talerne, rent sprogligt og budskabsmæssigt, er den mest nøjagtige og velovervejede form for kilde, der findes i denne sammenhæng.

Samtlige taler af Angela Merkel er hentet fra www.bundesregierung.de, som er den tyske regerings hjemmeside. Dette har den fordel at: Talerne er allerede oversat til engelsk, så korrekt som muligt. I de tilfælde hvor Merkel talte på tysk, er oversættelserne til engelsk sket internt og lagt på regeringens hjemmeside og ikke af en ekstern journalist eller lignende, som kan have ændret udsagnene og indholdet i oversættelsesprocessen. Der bør derfor heller ikke være nogen risiko for, at de centrale begreber og udsagn er ændret eller gået tabt, eftersom talerne fra starten var henvendt, som minimum indirekte, til et internationalt publikum, med budskaber der ville blive citeret af aviser over hele Europa.

Talerne er arkiveret i kronologisk rækkefølge, hvilket gør det nemt at finde taler fra den valgte epoke (december 2013 til februar 2016), og som omhandler temaet: "Hvad karakteriserer den "gode" og legitime stat eller union, ifølge EU-vidensregimet?".

3. Analyseafsnit

3.1. Angela Merkels diskurs

Jeg vil nu analysere Merkels diskurs på baggrund af taler fra perioden december 2013 til februar 2016, fremhæve de relevante udsagn og dermed identificere den diskursive formation. Derefter vil jeg besvare: Hvilke regler, for hvad borgere og politikere kan tænke og sige om definitionen af den legitime og "gode" stat eller union, skaber Angela Merkel med sin diskurs?

3.1.1. Den diskursive formation: Regelmæssige udsagn

I dette afsnit vil udsagnene og nøglebegreberne ikke blive opsummeret i deres fulde længe, men i korte sætninger og stikordsform. I afsnit 3.1.2.1. vil de udsagn, som udgør den diskursive formation, blive bragt i fuld længde og anvendes til at påvise, hvilke sandheder der er gældende jf. vidensregimets diskursive formation.

Udsagnene er fremhævet med fed skrift. Nogle af udsagnenes relevans kan muligvis fremstå vagt, isoleret set. Men jeg bestræber mig på at påvise, at langt de fleste udsagn spiller en væsentlig rolle, efterhånden som de er med til at skabe regelmæssighed og uskrevne regler for, hvilke sandheder der gælder jf. Merkels diskurs.

Den første tale, der indgår i denne analyse, blev holdt d. 27. februar 2014, i det engelske parlament i London (The Federal Government, "Speech by Federal Chancellor Angela Merkel in London", 2014).

Merkel fortæller i indledningen om sin første rejse til London i 1990:

"We walked through Hyde Park looking for **Speakers' Corner, which – especially for us as East Germans – was legendary, the very symbol of free speech.** I hope that is not an insult to you, the members of the British Parliament. Afterwards, we went to a concert in the Royal Albert Hall. **We were in a country in which people were rejoicing with us Germans about the collapse of socialism in Central and Eastern Europe and the fall of the Berlin Wall.** It was a terrific trip."

For en østtysker var det, ifølge Merkel, *legendarisk* at opleve et symbol på ytringsfrihed. Og samtidig var England et land, hvori man jublede over, at socialismen var brudt sammen i central- og Østeuropa. Hun fortsætter kort efter:

“...how we can assert our values and interests in the world (...) **As someone who lived for 35 years under the yoke of dictatorship in the GDR, denied my freedom, I have a special affinity with the unconditional desire for freedom and democracy** which this Parliament and this country embody like few others.
Although we take the close and friendly relations among European countries for granted today, 200, 100 or even 70 years ago they were still absolutely inconceivable.”

Det er en byrde at leve i et diktatur. Begreberne *frihed* og *demokrati* knyttes sammen. Der findes et *betingelsesløst behov for frihed og demokrati*. Vi tager det tætte og venlige forhold mellem de europæiske lande for givet.

“For hundreds of years, relations among European countries were marked by rivalry, changing alliances and recurring rounds of horrendous bloodshed. **The year of commemoration 2014 in particular prompts us to remember together the events which dramatically altered the face of Europe.** Commemoration of the outbreak of the First World War one hundred years ago is the focus of public attention throughout Europe this year. **It was the first great catastrophe of the 20th century,** which was soon followed by a second: the start of the Second World War 75 years ago and the **Shoah, that ultimate betrayal of all civilized values.”**

1. verdenskrig brød ud i 1914, ændrede Europa *dramatisk* og var den første store katastrofe i det 20. århundrede. Shoah, eller jødeudryddelsen, var *det ultimative svigt af alle civiliserede værdier*.

“This year, the United Kingdom is focusing in particular on remembering those who died, **the losses and the untold suffering that Germany inflicted on it during these two wars. As German Chancellor, I bow my head before the victims of these terrible wars.** (...) What would the consequences have been if they had not **found the strength to protect their way of life and to keep alive the hopes of all the nations of Europe for a better future in freedom? The United Kingdom has no need to furnish proof of its commitment to Europe and its basic values.** (...) Yes, it is true and cannot be repeated often enough: the United Kingdom has no need to furnish proof of its commitment to Europe and its basic values (...) **We Germans can only be**

thankful to our European partners, for placing their faith once more in a democratic Germany in the wake of the horrors of the two World Wars.”

Tyskland påførte Storbritannien usigelig smerte under de to verdenskrige. England behøver ikke fremlægge beviser for deres dedikation til Europa og kontinentets *grundlæggende værdier*. Med tanke på de to verdenskrige kan Tyskland kun være taknemmeligt for, at deres europæiske partnere viser det moderne Tyskland tillid.

“When we look back, European integration – which has brought us peace, freedom and prosperity for more than half a century now – almost seems like a miracle.

Yes, it is a miracle and, at the same time, the fruit of a policy designed by foresighted statesmen such as Winston Churchill, Charles de Gaulle and Konrad Adenauer, **made possible by their will to bring about reconciliation and their courage to embrace change!** It is thanks to them **that we live today in a political system in which differences of opinion and conflicts of interest are no longer dealt with through military action but, rather, peacefully through negotiation.** It is thanks to them that we live today in a political system in which Europe’s destiny is no longer determined through secret diplomacy by just a few. Rather, **all 28 member states work together as equal partners and in cooperation with the European institutions to shape Europe – for the good of citizens.**

Europæisk integration er et mirakel, som har *medført fred, frihed og rigdom*. Dette mirakel er resultatet af *modet til at tilslutte sig forandring*, og fredelig forhandling er den *gode* metode, i modsætning til militære handlinger.

EU’s medlemslande arbejder som ligestillede partnere *til fordel for borgerne*.

“European integration shows that we have learned the lessons from bloody conflicts and a painful history. Together we have changed Europe for the better (...) Current events in Ukraine demonstrate how grateful we should be for this good fortune. We stand shoulder to shoulder with people there, and in many other countries, as they struggle to protect justice and freedom.”

Vi har lært af historiens blodige konflikter og forandret Europa til det bedre. Revolutionen i Ukraine viser os, hvor taknemmelige vi bør være. Ukrainerne kæmper for *retfærdighed* og *frihed*.

“... the fall of the Berlin Wall in 1989 was a moment of incredible happiness. I learned first-hand: change – change for the better – is possible. **Standstill can quickly lead to setbacks.** Or in the words of Winston Churchill: “To improve is to change, to be perfect is to change often.” I believe we politicians should take this to heart. **Indeed, we need courage to bring about changes for the better just as much today as we did decades ago if we are to continue the success story of European integration.**”

Stilstand kan hurtigt føre til tilbagegang. Hvis vi skal fortsætte *succeshistorien* om europæisk integration, kræver det, at vi har *modet* til at forandre.

“I know that many believe that the European Union’s peace mission has been accomplished (...) It is true that a war among the European Union’s member states is inconceivable today. **And we have to continue to stand up resolutely against extremism and inhumanity, which are still present in today’s Europe. We have to continue to condemn and fight hate, violence and terrorism of any kind – day after day.**

We member states of the European Union have a duty to pass on the lessons we have learned from our history and to help foster peace and the rule the law in our neighbourhood and in the world. This includes enabling others in the world to do more themselves to ensure stability and security in their region and to settle their conflicts as peacefully as possible.

Europæisk integration er nøglen til at undgå krig, og dette er noget, vi har lært af historien. Vi skal gøre *modstand mod ekstremisme og inhumanitet*. Vi skal *bekæmpe had, vold og terrorisme*.

Angela Merkels næste tale blev afholdt d. 13. marts i Berlin. Formålet med denne tale var at kommentere på situationen i Ukraine (The Federal Government, “Policy statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the situation in Ukraine”, 2014).

"For hundreds of years, relations among European countries were marked by rivalry, changing alliances and recurring rounds of horrendous bloodshed. We remember this most particularly in 2014, this year of anniversaries.

We are remembering the First World War, which broke out 100 years ago. It was the first great catastrophe of the 20th century and was soon followed by a second: the outbreak of the Second World War 75 years ago and the Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values. That these horrors have been followed by more than half a century of peace, freedom and prosperity in most parts of Europe can still be considered a miracle."

Merkel gentager mantraet, "*Shoah, the ultimate betrayal of all civilised values*", og kalder udvikling sidenhen i Europa for et mirakel.

"By embracing European integration, Europe has shown that it has learned the lessons from its painful history (...) In the 21st century, European integration continues to represent the great promise of peace, freedom and prosperity.

Ved at "omfavne" europæisk integration viser vi, at vi har lært af historien. I det 21. århundrede fortsætter europæisk integration med at repræsentere det store løfte om *fred, frihed og velstand*.

"No-one can confine themselves any longer to only watching out for their own interests. And anyone who does so will harm these interests in the short or long term. That applies to everyone. It even applies to a large and powerful country such as the United States, as well as to China and Russia. **We are all, and indeed to an ever greater degree, interconnected – Russia, too. (...)**

All of this is globalisation in action in the 21st century. **It shows that each one of us on our own will achieve less than if we all work together."**

Alle lande er forbundne, også Rusland. Ingen lande kan nøjes med at varetage egne interesser.

"... first in Georgia back in 2008 and now in the heart of Europe, in Ukraine, that we are witnessing a conflict about spheres of influence and territorial claims, **such as those we know from the**

19th and 20th century but thought we had put behind us. (...) The Crimean Parliament voted in favour of the Crimea's independence from Ukraine. Ladies and gentlemen, **it is clear that Ukraine's territorial integrity and thus its unity are being blatantly called into question and violated.**"

Denne slags konflikter (i Ukraine) hører til i det 19. og 20. århundrede.

"At a time of great uncertainty in Ukraine, Russia has not proven to be a partner for stability in its neighbouring country, with which it has close historical, cultural and economic ties. **Instead, it is exploiting its weakness.** The law of the strong is being pitted against the strength of the law, **and one-sided geopolitical interests are being placed ahead of efforts to reach agreement and cooperation.**"

Rusland *udnytter* Ukraines sårbarhed og prioriterer ensidige geopolitiske interesser over at opnå enighed og samarbejde.

"Actions modelled on those of the 19th and 20th century are thus being carried out in the 21st century. For let me say again: no-one, certainly not the European Union or countries such as the United States or even Russia, **none of us can confine ourselves to only looking out for our own interests in the 21st century.** Anyone who does so will harm these interests in the short or long term.

Without a doubt, **what we are currently witnessing in the heart of Europe is disturbing. This is about the territorial integrity of a European neighbour,** about respect for the principles of the United Nations, **about principles and methods of accommodating conflicting interests in the 21st century.**"

Handlinger, der ligner noget fra det 19. og 20. århundrede, bliver udført i det 21. århundrede – og ingen lande kan nøjes med at varetage egne interesser i det 21. århundrede.

Det, vi oplever i "hjertet af Europa", er foruroligende. Dette handler om en europæisk nabos territoriale integritet, og om hvordan konflikter skal håndteres i det 21. århundrede.

“Russia’s actions in Ukraine undoubtedly represent a violation of fundamental principles of international law. (...) They remain a violation of international law in the heart of Europe, and it is vital that we do not simply return to business as usual, and indeed we have not done so.

We have to find ways to defuse this tense and dangerous situation. **The conflict cannot be resolved by military means. I say to everyone who is worried and concerned: military action is not an option for us (...)** However, one thing must be crystal clear: **Ukraine’s territorial integrity is not negotiable.** In this connection, I want to stress that other states, such as the Republic of Moldova or Georgia, deserve our solidarity in such a situation.”

Ruslands handlinger i Ukraine bryder med international lov.

“We are supporting the interim government in Kyiv in its aim to be a government for all Ukrainians. The task is to overcome divides, take the first steps towards economic stabilisation and make free and fair elections in May possible. **Ukraine should continue to be a place in which all citizens can live peacefully together, irrespective of what language they speak – Ukrainian, Russian, Tatar or one of the country’s other languages – and what faith they profess (...)** This offer of help with modernisation is a Neighbourhood Policy approach, not a geopolitical one. **It is not directed against anyone.”**

EU forsøger at hjælpe en europæisk nabo, *uden at der ligger geopolitiske interesser bag.* EU’s handlinger er ikke *rettet mod nogen.*

“(If) **Russia is not prepared to return to the path of cooperation and law, in the event that Russia remains unprepared to help deescalate the situation (...)** If Russia continues along its course of the past few weeks, it will not only be a catastrophe for Ukraine. We would not only regard it as a threat as neighbouring states of Russia. It would not only change the relationship of the European Union as a whole with Russia. No, it would, I am absolutely convinced, **hugely damage Russia not least of all, both economically and politically.”**

Rusland befinder sig ikke på den rigtige side af lov og samarbejde og er ikke villige til at hjælpe med at deeskalerer situationen. Hvis Rusland fortsætter denne adfærd, vil det ikke kun være en katastrofe for Ukraine, da EU vil betragte det som en trussel.

“Because, and I cannot stress this often or firmly enough, the clock cannot be turned back. **Conflicts of interest at the heart of the Europe of the 21st century can only be successfully resolved if we do not resort to the solutions of the 19th and 20th centuries.**

They can be resolved only if we apply the principles and instruments of our age, the 21st century.

Equally, geopolitical strength can only be developed if we use the principles and instruments of our age. This presents so many more opportunities than threats for all of us in Europe and the world, including Russia. This is why the Federal Government takes a three-pronged approach – talks, assistance and sanctions – with Germany taking each new step in the current crisis in close coordination with our partners. I ask for your support in this.”

Geopolitisk styrke kan kun opnås, hvis vi anvender principper og instrumenter “fra vores tidsalder”. Dette vil byde på langt flere muligheder end trusler for Europa, verden og Rusland.

D. 14. september 2014 talte Merkel ved en demonstration mod antisemitisme i Berlin (The Federal Government, “Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the rally against anti-Semitism organised by the Central Council of Jews in Germany”, 2014). Talen har ikke nogen direkte relation til Krim-krisen, men det er underordnet, eftersom den fandt sted i den definerede epoke og gav vidensregimet en mulighed for at ytre udsagn.

“The fact that today there are again more than 100,000 Jews living in Germany is nothing short of a miracle. It’s a precious gift which fills me with profound gratitude.

That people in Germany today are being verbally abused (...) when they express their support for the State of Israel, is outrageous.

That is something I cannot accept. No-one present here today is prepared to accept that – **and there are many; many who share my sentiments.**”

Det er en gave, at der igen lever mere end 100.000 jøder i Tyskland – det er faktisk et *mirakel*. Det er uhyrligt, at mennesker, der udtrykker deres støtte til staten Israel, bliver verbalt mishandlet.

“Jewish life belongs in our country. It’s part of our identity and culture.

Anyone who discriminates against or excludes others will find themselves up against me and everyone here, indeed the vast majority of people in Germany.

We’re sending out the clear message that Germany is aware of its abiding responsibility following the Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values, to take resolute action against anti-Semitism or – even better – to prevent it.”

Jødiske liv hører hjemme i Tyskland, da det er en del af landets identitet og kultur. Tyskerne er bevidste om deres *varige ansvar* som en konsekvens af jødeudryddelsen. “Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values”.

“We can see through the perfidious intentions of anti-Semitism: Jewish people are to be made outsiders in our country (...) I utterly reject all anti-Semitic comments and attacks – not least those witnessed recently at pro-Palestinian demonstrations, **which were supposedly criticism of the policies of the State of Israel but which were actually purely and simply expressions of hate directed against Jewish people.**”

Vi kan se igennem de bedrageriske intentioner med antisemitisme. Hun påstår, at en demonstration mod Israels politik (formentlig i forbindelse med Israels kampe mod palæstinenserne) i virkeligheden ikke var andet end ren og skær udtryk for had mod jøderne.¹

“We have witnessed crimes which constitute an attack on our freedom and human dignity.

We must not, and indeed cannot, look away. And we will not look away. That’s why we’re here today.

And not only that – **it’s the duty of our state and of every citizen to fight anti-Semitism.**

---

¹ 66 % af tyskerne var i denne periode blevet mere kritiske overfor Israels rolle i Gaza-konflikten. Men dette var ikke ensbetydende med, at de fleste tyskere opfattede tyske jøder som truede eller ansvarlige for Israels handlinger (Thobocarsen, 2014).

First and foremost, however, we have to ensure that such attacks aren't carried out in the first place. **That is a task for every one of us. It is in line with our joint sense of responsibility for the common good. It requires courage and everyone's own initiative, solidarity, tolerance and open-mindedness – those values which make a society humane and fit to face the challenges of the future;** values which have to be impressed on us all time and again."

Det er Tysklands og alle tyske borgeres pligt at bekæmpe antisemitisme. Det kræver *mod* og alles individuelle initiativ, solidaritet, tolerance og åbne sind – *de værdier som gør et samfund humant*.

"We encourage young people and adults to engage in civil society and work in the community. We're investing in education and promoting memorials. This includes ensuring that remembrance and knowledge **of the darkest chapter in German history, the unparalleled negation of civilisation that was the Shoah**, are handed down from generation to generation.

We owe that to the victims, their descendants and all of us, if the welfare of our country is important to us.

We want Jewish people to feel safe in Germany. They should feel that this country is home to all of us, **a home in which they, just like everyone living here, have a bright future.**"

Jødeudryddelsen, som var en negation af civilisation uden lige, er det mørkeste kapitel i Tysklands historie. Tyskland er et land, hvori alle har en lys fremtid, og sådan skal jøderne også opleve det.

D. 28. oktober 2014 talte Angela Merkel ved en mindehøjtidelighed i Belgien for at mindes hundredåret for 1. verdenskrigs begyndelse (The Federal Government, "Speech by Chancellor Angela Merkel at the ceremony in Nieuwpoort, Belgium, on 28 October 2014 to commemorate the centenary of the First World War", 2014).

"I would like to express my heartfelt thanks for your kind invitation. As German Chancellor I consider it a special honour to have been asked to speak to you. **Considering all that has happened, all the suffering inflicted on Belgians by Germans in two World Wars**, starting with the invasion of Belgium by troops of the German Reich in 1914 – **after all that, this invitation is by no means something to be taken for granted.**

In August 1914 the Reich government and the German generals were driven only by a soulless military logic. The standards of civilisation were suddenly rendered null and void. Nationalism clouded all judgement."

Den tyske regering og deres generaler var udelukkende drevet af sjælløs militær logik i 1914. Standarderne for civilisation var pludselig gjort ugyldige, og *nationalisme* formørkede al dømmekraft.

"With the first-ever use of chemical weapons by German troops in the 2nd Battle of Ypres in 1915, the threshold to a new level of cruelty was crossed. Those who survived these atrocities of war were left in a state of despair, fearful and speechless.

Ladies and gentlemen, all that was 100 years ago. As we commemorate these terrible events today here in the fields of Flanders, **we cannot be grateful enough for how much has changed since then."**

Da tyskerne, som de første, anvendte kemiske våben i 1915, blev tærsklen til en ny grad af grusomhed krydset. De, som overlevede disse ugerninger, befandt sig i en tilstand af håbløshed, frygt og målløshed.

"After the Second World War, which Germany had unleashed, Belgians were among the very first to extend the hand of reconciliation towards their German neighbours. It is particularly appropriate that Brussels is the seat of the European Union. The EU stands for freedom, democratic values and respect for international law. The victims of those terrible wars enjoin us to honour that achievement of civilisation, to safeguard it and to stand up for it throughout the world. To do anything else would be to deny them the homage they are due."

EU står for frihed, demokratiske værdier og respekt for international lov. Ofrene for disse forfærdelige krige påbyder os at *hædre civilisationens bedrifter, at værne om disse og forsvare dem i hele verden.*

I forbindelse med den 6. "Falling Walls Conference", som er en videnskabelig konference, der falder sammen med årsdagen for Berlinmurens fald, holdt Angela Merkel tale. Denne fandt sted d. 8. no-

vember 2014 i Berlin (The Federal Government, "Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the 6th Falling Walls Conference", 2014).

"The Falling Walls Conference thus focuses attention on a key prerequisite and driving force of human action. **This was, is and will remain freedom.**

Tomorrow we will be celebrating the 25th anniversary of the fall of the Berlin Wall. **This day brings home to us that the human urge for freedom cannot be suppressed for ever.** In the course of that fateful year, 1989, **more and more East Germans overcame their fear of state repression and harassment.** (...) On 7 October 1989, the SED grandees celebrated the 40th anniversary of the GDR with the customary pomp. **At the same time, they ordered the security forces to harass people who were demonstrating peacefully.** Despite this, just two days later tens of thousands of people gathered in Leipzig for the Monday demonstration. A line had thus been crossed. There was no going back. More and more people showed civic courage. **It's thanks to their courage that the barriers at the border between the two German states were finally opened."**

Den menneskelige trang til frihed ikke kan undertrykkes for evigt.

Takket være demonstranternes *mod* blev grænsen mellem Øst- og Vesttyskland til sidst åbnet.

"In contrast to 1953 in East Germany, 1956 in Hungary, 1968 in Czechoslovakia or 1981 in Poland, **the longing for freedom and self-determination could no longer be crushed**; neither in East Germany nor anywhere else. **The human need to be able to take one's destiny into one's own hands turned the cruel division of Europe and the Cold War into a thing of the past.** Today around 500 million people from 28 member countries live within the European Union. **They live together in peace and freedom. Others would like to become part of our community. Our coming together under one roof is the forward-looking answer to the antagonism of former days."**

Det menneskelige behov for at være herre over sin egen skæbne gjorde den ondsksfulde opdeling af Europa og den kolde krig til begivenheder, der hørte fortiden til.

I dag lever 500 millioner EU-borgere sammen i fred og frihed. Denne forening af stater under ét tag – eller én overstatslig institution – er den fremsynede løsning på fortidens stridigheder.

“The lack of communication, the boundless distrust and cold confidence in military logic which prevailed one hundred years ago when the First World War broke out have become inconceivable. We are also remembering this event in 2014, as well as the outbreak of the Second World War 75 years ago. Both wars left many millions dead – both soldiers and civilians. They reduced our continent to rubble. **They left a trail of unspeakable horror. We Germans will never forget that it was our country which broke all the rules of humanity during the National Socialist era. Due to the Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values, Germany has an ever-lasting responsibility.”**

Den manglende kommunikation, den grænseløse mistillid og den *kolde tiltro til militærlogik*, som rådede for 100 år siden, er nu utænkelig.

Merkel bruger endnu engang udtrykket “Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values” og siger, at på grund af jødeudryddelsen har Tyskland et evigt ansvar.

“Freedom is a vital prerequisite and engine for this. Freedom opens up new worlds. As the French author André Gide said, “One doesn't discover new lands without consenting to lose sight of the shore for a very long time.” **Yes, it requires courage to gain freedom. And it also requires courage to take advantage of freedom.** The Falling Walls Conference wants to give us courage, **the courage to overcome the walls around current thinking, to cut lanes and open up new perspectives.”**

Det kræver *mod* at få sin frihed. Det kræver ligeledes *mod* at bruge sin frihed.

“I would just like to say that we are always guided by the idea that only by breaking new ground, **only if we are prepared to leave well-trodden paths and encourage people to do this, will we be able to maintain and increase our prosperity.**

(...) For we know that innovation made in Germany as an outstanding seal of quality would be inconceivable without freedom (...) **Everyone should have an opportunity, and everyone should take advantage of this opportunity. That's what makes a country humane.”**

Alle mennesker bør have muligheden for at få frihed, og alle bør gøre brug af denne frihed. *Det er det, som gør et land humant.*

D. 30. marts holdt Angela Merkel tale på universitetet i Helsinki. Emnet var europæisk sikkerhed og konflikten i Ukraine (The Federal Government, "Speech by Federal Chancellor Dr Angela Merkel at the University of Helsinki on 'European Security and the Conflict in Ukraine'", 2015).

"We are partners committed to the same fundamental values. **We work to promote stability, security and peace – in Europe and in other regions.**

On 1 August 1975, 35 Heads of State and Government signed the Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe in the Finlandia Hall – not far from your University. **With this they underscored their intention to respect the sovereign equality of States. They affirmed their commitment to the inviolability of frontiers and the territorial integrity of States. They declared that threats and the use of force must not be among the tools of international politics. Instead, they called upon States to regulate disputes peacefully among themselves and not to get involved in the internal affairs of their neighbours."**

EU's medlemsstater arbejder på at promovere stabilitet, sikkerhed og fred, både i Europa og i andre regioner.

Stater skal løse deres egne uoverensstemmelser på fredelig vis og ikke involvere sig i nabostaters interne konflikter.

"The principles adopted in Helsinki proved to be a strong foundation for many years of peaceful coexistence in Europe. **Yet in the Ukraine conflict we are seeing how the basic pillars of our European peaceful order are being called into question.** Like any other state, **Ukraine has the right to decide in all sovereignty which path it intends to follow. Russia, however, with its annexation of Crimea, has violated international law.** With its activity in the regions of Donetsk and Luhansk **it is flagrantly contravening Ukraine's sovereignty and territorial integrity.** This clearly goes against the obligations Russia itself entered into in the Budapest Memorandum in 1994. **By so doing Russia has seriously damaged the trust that had been laboriously built up over many years."**

Ukraine har suveræn ret til at beslutte, hvilken vej det vil gå. Men Rusland har brudt international lov ved at annektere Krim. Rusland krænker helt åbenlyst Ukraines suverænitet og territoriale integritet.

“For many European countries, this breach of trust goes hand in hand with a feeling of being under threat. It is important for these states to know that they can depend on the solidarity of the NATO transatlantic defence alliance.

We want to resolve the Ukraine crisis – but with political means (...) **For the task is to conduct a national dialogue** on the future administration of the contested regions in the Donbass, **while strictly respecting Ukraine’s sovereignty and territorial integrity. Ukraine must regain complete control of its borders.”**

Ruslands tillidsbrud medfører en følelse af at være truet. Det er vigtigt, at disse lande ved, at de kan stole på NATO-alliancens solidaritet.

Opgaven er nu at få en national dialog og samtidig respektere Ukraines suverænitet og territoriale integritet. Ukraine skal genvinde komplet kontrol ved sine grænser.

Angela Merkel talte til det europæiske parlament i Strasbourg, d. 7. oktober 2015 (The Federal Government, “Statement by Federal Chancellor Angela Merkel to the European Parliament”, 2015).

“François Mitterrand and Helmut Kohl spoke together here in Strasbourg shortly after the fall of the Berlin Wall. **Both of them felt that great changes were about to sweep Germany and Europe. Both of them were deeply moved by this wind of change.** Both of them clearly expressed their commitment to responding with joint European solutions. And so the healing of the divide in Germany **was ultimately followed by the healing of divisions in Europe.**

Today we can look back with gratitude and some pride on the historic achievements that we Europeans were responsible for over these years of continental bonding. And now it seems a matter of course to us that Europe is free and united. But this historic achievement required tremendous exertions.”

Nu virker det som en selvfølgelighed, at Europa er frit og forenet, selvom denne historiske bedrift krævede enorme anstrengelser.

“The old member states were, for example, visited by fears and scepticism regarding the plans to almost double the number of European Union member states. **Today we can see that these efforts have paid off for us all. They have not brought us less prosperity, but more prosperity. They have not brought us less freedom, but more freedom. They have not brought us less diversity, but more diversity. In brief, they have brought us more Europe, because we Europeans have learned in the course of our history to make the most of our diversity. The quality that has enabled us to do this, that has allowed us to combine freedom with responsibility, is tolerance. This is a precious asset.**”

Tidligere har EU's medlemsstater været skeptiske i forhold til at udvide unionen, men i dag kan vi se, at udvidelser har betalt sig for os alle.

Den kvalitet, som har gjort os i stand til dette, og som har gjort os i stand til at kombinere frihed med ansvar, er *tolerance*. Dette er en dyrebar værdi.

“**Overcoming the fault-lines between East and West has proven to be a massive success story** (...) Now, again, Europe is facing a tremendous challenge. We are facing a test of historic proportions.

I am talking of course about the many, many people who have set off on dangerous journeys to Europe to seek refuge here (...) Giving these people the chance to live their lives in dignity, in their home countries, without being scared to death by bombs and terrorists – **managing that is a European task, and ultimately a global task.** Today's message is that **it will take a determined contribution from Europe to solve this crisis – by taking action against war and displacement, terrorism and political persecution, and against poverty and despair.**

Germany and France have endeavoured resolutely to **resolve the terrible conflict between Russia and Ukraine. We have seen the Crimea annexed, and eastern Ukraine destabilised. To be quite frank, it is fortunate that we in Europe acted together**, that we imposed sanctions together and said that Russia's actions constituted an impermissible violation of our principles.”

Det har vist sig at være en massiv succeshistorie at nedbryde den politiske / kulturelle splittelse mellem Øst- og Vesteuropa, (efter 1989). Nu står Europa overfor en ny historisk udfordring, nemlig flygtningekrisen.

Tyskland og Frankrig har forsøgt at løse den forfærdelige konflikt mellem Rusland og Ukraine. Vi har set Krim blive annekteret og Østukraine blive destabiliseret. For at være helt ærlig så er det heldigt, at vi i Europa handlede i fællesskab, da vi sanktionerede Rusland og påpegede, at de har krænket vores principper.

“We will also have to provide much more money than we have done to date. The necessary decisions to this end will have to be taken quickly. **All of these things will change Europe again, just as Europe was profoundly altered by the revolutions in Central and Eastern Europe 25 years ago.** But the truly massive number of refugees is changing Europe’s agenda in yet another way – and permanently, because they challenge our values and interests as Europeans and worldwide in a unique way (...) **Nobody leaves their home lightly – not even those who are coming to Europe for economic reasons.** We need a political process involving all regional and international actors to resolve the crisis in Syria – **with a greater role for Europe.** We have to help Syria’s neighbours so that they can offer the millions of refugees decent prospects. The European Commission has thus put forward proposals on an improved financial framework. I would also like to thank the European Parliament for supporting these proposals. **The national states must also play their part.**”

Flygtningene har ikke nemt ved at forlade deres hjemland, ikke engang dem som kommer til Europa af økonomiske årsager. For at løse krisen i Syrien er der behov for en international politisk proces, hvori Europa spiller en stor rolle.

“The entire European Union is called upon to address these challenges. In the refugee crisis we must not give in to the temptation to fall back on national government action. On the contrary, what we need now is more Europe. More than ever we need the courage and cohesion that Europe has always shown when it was really important. Germany and France are ready to act accordingly. For only together will Europe succeed in mitigating the root causes of flight and displacement worldwide.”

Merkel siger, at hele EU må håndtere disse udfordringer. I forbindelse med flygtningekrisen må vi ikke lade os friste af at falde tilbage til nationale handlinger. Tværtimod, der er behov for mere Europa.

“But, conversely, **we also have a duty** to treat the people who come to us in need with respect, **to see them as human beings and not as an anonymous mass** – regardless of whether they will be allowed to stay or not (...) For **Europe is a community of shared values, a community founded on shared rules and shared responsibility**. In my opinion **this means that we must be guided by the values we have enshrined in the European treaties: human dignity, the rule of law, tolerance, respect for minorities and solidarity.**”

Vi har en pligt til at se de mennesker (flygtninge), som kommer til os som individer og ikke bare en anonym masse. For *Europa er et fællesskab med fælles værdier, regler og ansvar*. Det betyder, at vi må lade os blive guidet af de værdier, vi har nedskrevet i de europæiske traktater: *Menneskelig værdighed, lovens gyldighed, tolerance, respekt for minoriteter og solidaritet*.

“Retreating from the world and shutting ourselves off is an illusion in the age of the Internet. It would not solve any problems, but would create additional ones, **for we would be abandoning our values and thereby losing our identity. If we forget that, we betray ourselves – it’s that simple. But if we remember it, we will manage to pass this historic test and will, moreover, emerge stronger from this crisis than we went into it. Then we will manage to persuasively stand up for our values and interests at global level, too. By the way, that is what people outside of Europe, too, expect of us** (...) We have to deal responsibly with Europe’s gravitational pull. In other words, **we have to take greater care of those who are in need today in our neighbourhood**. If we view this challenge as a joint European and worldwide challenge, we will also be able to identify and seize the economic and social opportunities that this historic test brings. **And we will, incidentally, see that the opportunities are greater than the risks.** We will have to continue working hard to convince people of the value of our Europe (...) Let us work together on this, in the manner that Helmut Kohl suggested back in 1989 here in the European Parliament with an eye on the revolutions in Central and Eastern Europe. I quote: “with judiciousness and moderation, with creativity and flexibility.”

Angela Merkel slutter sin tale af ved at sige, at det ville være en illusion at afskære Europa fra resten af verden i internettets tidsalder. Hvis vi glemmer det, forråder vi os selv. Så simpelt er det(!).

Vi er nødt til at gøre mere for vores naboer i nød og bestå denne historiske prøve. Hvis vi klarer denne opgave, vil vi opdage, at mulighederne er større end risiciene.

3.1.2. Merkels regelmæssige udsagn og Foucaults diskursbegreb

Jeg har fundet de udsagn, der udgør den diskursive formation, uden at spekulere over Angela Merkels eventuelle motiver. Jeg opdeler nu udsagnene i forskellige kategorier (sandheder), for at skabe et overblik over, hvad der må siges og tænkes ifølge vidensregimet. Enkelte udsagn er ændret af sproglige hensyn.

Derefter vil jeg lave en liste over, hvad der, jf. min analyse, *ikke* må siges og tænkes. Jeg vil bearbejde Merkels diskursive formation ved hjælp af Foucaults diskursbegreb og uddybe dette begreb, som allerede er blevet introduceret tidligere. Både de fornuftige sandheder og ufornuftige usandheder vil jeg formulere på en måde, der tydeliggør budskaberne og dermed kontrasten mellem det fornuftige og ufornuftige.

Det vigtigste metodiske element, når man skal finde sandhederne og usandhederne, er at identificere de regler eller *præmisser*, som en gruppe udsagn gør gyldige, m.h.p. hvad der kan ytres. Det betyder, at jeg spørger: Hvis alle disse udsagn er selvfølgeligheder, der ikke skal begrundes, hvilken overordnet sandhed må så være gældende? (Kendall & Wickham, 1999, pp. 44). Hvis udsagn X, Z og Y indgår i en diskursiv formation, hvilken overordnet sandhed *må* så også være gældende? Denne pointe vil blive tydeliggjort, efterhånden som udsagnene kategoriseres.

Sandhederne er udtryk for *min* fortolkning af, hvilke implicite præmisser der skabes af Merkels regelmæssige udsagn.

Overskrifterne markeret med fed skrift er de sandheder, som Merkel skaber med sine regelmæssige udsagn.

3.1.2.1 Sandhederne i det moderne EU

1 - Europas historie – og fortiden i det hele taget – består af megen ondskab, inhumanitet og blodige konflikter, men europæisk integration er et mirakel, der har løsrevet os fra denne fortid.

- Eksempelvis siger Merkel med reference til sin fremstilling af de to verdenskrige som blodige katastrofer, at europæisk integration er et mirakel, der har ført fred, frihed og rigdom med sig.

Stilstand kan hurtigt føre til tilbagegang. Hvis Europa skal fortsætte succeshistorien om europæisk integration, kræver det, at vi har modet til at forandre.

- Hun ytrer også: "...for hundreds of years, relations among European countries were marked by rivalry, changing alliances and recurring rounds of horrendous bloodshed. We remember this most particularly in 2014, this year of anniversaries. We are remembering the First World War, which broke out 100 years ago. It was the first great catastrophe of the 20th century and was soon followed by a second: the outbreak of the Second World War 75 years ago and the Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values. That these horrors have been followed by more than half a century of peace, freedom and prosperity in most parts of Europe can still be considered a miracle."
- Dette mirakel er resultatet af, at tidligere politikere havde *modet til at tilslutte sig forandring*, og hun fremhæver fredelig forhandling som den *gode* metode i modsætning til militære handlinger.
- Europæisk integration er nøglen til at undgå krig, og at dette er noget, vi har lært af historien. Vi skal gøre modstand mod ekstremisme og inhumanitet. Vi skal bekæmpe had, vold og terrorisme.
- Ved at "omfavne" europæisk integration viser vi, at vi har lært af historien. I det 21. århundrede fortsætter europæisk integration med at repræsentere det store løfte om fred, frihed og velstand.
- Vi tager det tætte og venlige forhold mellem de europæiske lande for givet. Dette til trods for at disse relationer var utænkelige for 200, 100 eller bare 70 år siden.
- Efter Merkel har konstateret, at vi tager det tætte forhold mellem de europæiske lande for givet, minder hun sine tilhørere om, at 1. verdenskrig brød ud i 1914, ændrede Europa *dramatisk* og var den første store katastrofe i det 20. århundrede.
- Den manglende kommunikation, den grænseløse mistillid og den *kolde tiltro til militærlogik*, som rådede for 100 år siden, da 1. verdenskrig brød ud, er nu utænkelig. Denne begivenhed husker vi i 2014.

2 - Historien og Europas udvikling bevæger sig i én retning og gentager ikke sig selv, hvis vi ved, hvordan vi kan undgå det. Europa er konstant blevet et bedre sted at leve igennem årene pga. *mod og vilje* til forandring.

- Vi har lært af historiens blodige konflikter og forandret Europa til det bedre. Revolutionen i Ukraine viser os, hvor taknemmelige vi bør være.
- I dag lever 500 millioner EU-borgere sammen i fred og frihed. Andre lande vil gerne blive en del af dette fællesskab. Ifølge Merkel er denne forening af stater under ét tag – eller én overstatslig institution – den fremsynede løsning på fortidens stridigheder.
- Den grænseløse mistillid og den *kolde tiltro til militærlogik*, som rådede da 1. verdenskrig brød ud, er nu utænkelig. Denne begivenhed husker vi i 2014.
- Frihed er en vigtig forudsætning for at leve op til dette ansvar. Frihed åbner nye verdener. Det kræver *mod* at få sin frihed. Det kræver ligeledes *mod* at bruge sin frihed. Denne konference vil give os modet til at overvinde begrænsningerne for nutidig tænkning, skifte spor og åbne nye perspektiver.
- Vi kan kun vedligeholde og øge vores velstand, hvis vi er villige til at forlade "velkendte stier" og opfordre andre til at gøre det samme.
- Efter murens fald følte både François Mitterrand og Helmut Kohl, at store forandringer var ved at fare henover Tyskland og Europa. De var begge dybt bevægede af denne vind af forandring. De udtrykte begge en forpligtelse til at reagere med fælles europæiske løsninger, og splittelsen i Tyskland førte ultimativt til helingen af splittelsen i Europa.
- I dag kan vi se tilbage på denne historiske opbygning af kontinentalt venskab med taknemmelighed og stolthed. Og nu virker det som en selvfølgelighed, at Europa er frit og forenet, selvom denne historiske bedrift krævede enorme anstrengelser.

3 - Militære handlinger er uciviliserede og forældede. Diplomati er metoden til at løse internationale konflikter i nutiden.

- Vi er vidner til en konflikt, der drejer sig om (Ruslands) interessesfære og territoriale krav. Denne slags konflikter hører til i det 19. og 20. århundrede, og vi troede, at vi havde lagt disse bag os. Det står klart, at Ukraines territoriale integritet bliver krænket.
- Merkel fremhæver fredelig forhandling som den *gode* metode i modsætning til militære handlinger.
- Merkel anvender igen et historisk perspektiv, som en del af hendes retorik. (Russiske) handlinger, der ligner noget fra det 19. og 20. århundrede, bliver udført i det 21. århundrede.

- Ruslands handlinger i Ukraine bryder med international lov. Men en militær konflikt er ikke en mulighed, som EU / NATO vil benytte sig af, selvom Ukraines territoriale integritet ikke er til forhandling.
- Konflikter i hjertet af Europa i det 21. århundrede kan ikke løses med metoder fra det 19. og 20. århundrede. Desuden kan geopolitisk styrke kun opnås, hvis vi anvender principper og instrumenter "fra vores tidsalder". Dette vil byde på langt flere muligheder end trusler for Europa, verden og Rusland.
- De erklærede, at trusler og magtanvendelse ikke må være brugbare værktøjer i international politik. I stedet opfordrede de stater til at løse deres egne uoverensstemmelser på fredelig vis og ikke involvere sig i nabostatens interne konflikter.

4 - Tyskland har det ubetingede ansvar for de to verdenskrige, og derfor står de i evig gæld til resten af Europa – en rolle som de må acceptere med stor ydmyghed.

- Selvom jeg bestræber mig på at forholde mig neutralt og objektivt til udsagnene, vil jeg påpege den totale ydmyghed og skyldpåtagelse, som Merkel giver udtryk for med reference til de to verdenskrige. Tyskland påførte Storbritannien usigelig smerte under de to verdenskrige. Hun siger også, at England *fundt styrken til at beskytte deres måde at leve på* og bevare håbet for, at alle europæiske lande kunne få en *bedre fremtid i frihed*.
- Med tanke på de to verdenskrige kan Tyskland kun være taknemmeligt for, at deres europæiske partnere viser det moderne Tyskland tillid.
- Merkel siger, at det på ingen måder kan tages for givet, at en tysk kansler bliver inviteret til at holde tale i Belgien ved sådan en ceremoni, med tanke på al den lidelse som tyskerne har påført Belgien i de to verdenskrige.
- Det var Tyskland som startede 2. verdenskrig.
- Da tyskerne som de første anvendte kemiske våben i 1915, blev tærsklen til en ny grad af grusomhed krydset. De, som overlevede disse ugeringer, befandt sig i en tilstand af håbløshed, frygt og målløshed.
Vi kan ikke være taknemmelige nok for, hvor meget der er forandret siden da.
- De to verdenskrige efterlod et spor af ubeskrivelig rædsel. Vi tyskere vil aldrig glemme, at det var vores land, der brød samtlige regler for menneskelighed under den nationalsocialistiske æra.

5 - Jødeudryddelsen var det ultimative svigt af alle civiliserede værdier, og Tyskland skal fortsat stå til ansvar for disse forbrydelser.

- Hun kalder Shoah, eller jødeudryddelsen, det ultimative svigt af alle civiliserede værdier. Dette gentager hun mange gange.
- "We are remembering the First World War, which broke out 100 years ago. It was the first great catastrophe of the 20th century and was soon followed by a second: the outbreak of the Second World War 75 years ago and the **Shoah, that ultimate betrayal of all civilised values.**"
- Tyskland er bevidste om sit *varige ansvar* som en konsekvens af jødeudryddelsen.
- Jødeudryddelsen, som var en negation af civilisation uden lige, er det mørkeste kapitel i Tysklands historie. Vi skylder ofrene, deres efterkommere og os alle, hvis vores samfunds velfærd er vigtig for os, at lære fremtidige generationer om dette mørke kapitel. Tyskland er et land, hvori alle har en lys fremtid, og sådan skal jøderne også opleve det.
- Der er blevet begået kriminelle handlinger mod jøderne, som udgør et angreb på vores frihed og menneskelige værdighed. Vi må ikke og kan ikke se den anden vej. Det er Tysklands og alle tyske borgeres pligt at bekæmpe antisemitisme.
- Merkel fortsætter ved at gentage, at det er en opgave for samtlige tyskere. Denne opgave hænger sammen det fælles ansvar for det almennyttige. Det kræver mod og alles individuelle initiativ, solidaritet, tolerance og åbne sind – de værdier som gør et samfund human og beredt til at imødegå fremtidens udfordringer.
- Merkel gentager, at på grund af jødeudryddelsen har Tyskland et evigt ansvar.

6 - Politiske holdninger er ideologiske og kan i høj grad diskuteres. Religion er ikke ideologisk og kan ikke diskuteres. At kritisere Israel og dens legitimitet kan sidestilles med at være antisemit.

- Merkel kalder det uhyrligt, at mennesker, der udtrykker deres støtte til staten Israel, bliver verbalt mishandlet. Hun bemærker, at der er mange som deler hendes meninger.
- Merkel vælger tilsyneladende at anlægge en nærmest censurende tilgang til jødiske / israelske problemstillinger. Hun siger, at "vi" kan se igennem de bedrageriske intentioner med antisemitisme. Hun påstår, at en demonstration mod Israels politik (formentlig i forbindelse med Isra-

els kampe mod palæstinenserne) i virkeligheden ikke var andet end ren og skær udtryk for had mod jøderne.

7 - Alle religioner er velkomne i Tyskland (og Europa, jf. de fælles europæiske værdier).

- Ved at støtte den midlertidige regering kan Ukraine forhåbentlig forblive et land, hvor folk med forskellige sproglige og trosræssige baggrunde kan leve fredeligt med hinanden.
- Jødiske liv hører hjemme i Tyskland, da det er en del af landets identitet og kultur. Tyskland er bevidst om sit *varige ansvar* som en konsekvens af jødeudryddelsen.
- Angela Merkel siger i starten af sin tale, at det er en gave, som fylder hende med stor taknemmelighed, at der *igen* lever mere end 100.000 jøder i Tyskland – og endnu engang bruger hun ordet "mirakel" til at beskrive denne omstændighed.
- I forbindelse med flygtningekrisen må vi ikke lade os friste af at falde tilbage til nationale handlinger. Tværtimod, der er behov for mere Europa. Mere end nogensinde må vi udvise det mod og sammenhængskraft, som Europa altid har vist, når det virkelig gælder.
- Europa er et fællesskab med fælles værdier, regler og ansvar. Det betyder, at vi må lade os blive guidet af de værdier, vi har nedskrevet i de europæiske traktater: Menneskelig værdighed, lovens gyldighed, tolerance, respekt for minoriteter og solidaritet.

8 - Nationalisme fører til konflikter, krig og stilstand i civilisationens udvikling. Alle lande skal åbne sig op for Europa og tænke i fælles løsninger.

- Alle lande er forbundne, også Rusland. Ingen lande kan nøjes med at varetage egne interesser, for landene vil opnå mindre ved ikke at samarbejde.
- Ingen lande kan nøjes med at varetage egne interesser i det 21. århundrede.
- Merkel påstår også, at alle EU's medlemslande arbejder som ligestillede partnere til fordel for borgerne.
- Den tyske regering og de tyske generaler var udelukkende drevet af sjæleløs militær logik i 1914. Standarderne for civilisation var pludselig gjort ugyldige, og *nationalisme* formørkede al dømmekraft.
- Tidligere har EU's medlemsstater været skeptiske i forhold til at udvide unionen, men i dag kan vi se, at udvidelser har betalt sig for os alle. De har ikke medført mindre velstand, men mere velstand. De har ikke medført mindre frihed, men mere frihed. De har ikke medført mindre

mangfoldighed, men mere mangfoldighed. Kort sagt: Udvidelser af unionen har medført mere Europa, fordi vi europæere har lært igennem vores historie at få det bedste ud af vores mangfoldighed. Den kvalitet, som har gjort os i stand til dette, og som har gjort os i stand til at kombinere frihed med ansvar, er tolerance. Dette er en dyrebar værdi.

- Det har vist sig at være en massiv succeshistorie at nedbryde den politiske / kulturelle splittelse mellem Øst- og Vesteuropa (efter 1989). Nu står Europa overfor en ny historisk udfordring, nemlig flygtningekrisen. Det er en europæisk opgave, og i den sidste ende en global opgave, at give disse mennesker et værdigt liv i deres hjemlande, uden at de bliver skræmt for livet af bomber og terrorister. Det vil kræve en målrettet indsats af Europa at løse denne krise – ved at bekæmpe krig, terrorisme og politisk forfølgelse, fattigdom og håbløshed.
- Tyskland og Frankrig har forsøgt at løse den forfærdelige konflikt mellem Rusland og Ukraine. Vi har set Krim blive annekteret og Østukraine blive destabiliseret. For at være helt ærlig er det heldigt, at vi i Europa handlede i fællesskab, da vi sanktionerede Rusland og påpegede, at de har krænket vores principper.
- Merkel siger, at hele EU må håndtere disse udfordringer. I forbindelse med flygtningekrisen må vi ikke lade os friste af at falde tilbage til nationale handlinger. Tværtimod, der er behov for mere Europa. Mere end nogensinde må vi udvise det mod og sammenhængskraft som Europa altid har vist, når det virkelig gælder.

9 - EU arbejder ikke ud fra geopolitiske interesser og spekulerer ikke i territorie eller råstoffer etc. At EU involverer sig i naboregioner skyldes gavmildhed, og at EU har en særlig status i verden, (hvilket resten af verden også forventer af EU).

- Vi skal bekæmpe had, vold og terrorisme. Hun siger også, at EU-landene er ansvarlige for at viderebringe det, vi har lært af historien, og gøre det muligt for andre stater i andre regioner at sikre stabilitet og sikkerhed og løse konflikter på en fredelig måde.
- Vi står skulder ved skulder med folk i Ukraine, og mange andre steder, imens de kæmper for *retfærdighed og frihed*.
- Merkel understreger, at EU forsøger at hjælpe en europæisk nabo, *uden at der ligger geopolitiske interesser bag*. EU's handlinger er ikke *rettet mod nogen (altså ikke en trussel mod Rusland)*.

- Hun siger også, at EU-landene er ansvarlige for at viderebringe det, vi har lært af historien, og gøre det muligt for andre stater i andre regioner at sikre stabilitet og sikkerhed og løse konflikter på en fredelig måde.
- Ofrene for disse forfærdelige (verdens)krige påbyder os at hædre civilisationens bedrifter, at værne om disse og forsvare dem i hele verden. At gøre andet ville være det samme som at nægte dem den hyldest, som disse bedrifter fortjener.
- For mange europæiske lande gælder det, at Ruslands tillidsbrud medfører en følelse af at være truet. Det er vigtigt, at disse lande ved, at de kan stole på NATO-alliancens solidaritet. Opgaven er nu at få en national dialog og samtidig respektere Ukraines suverænitet og territoriale integritet. Ukraine skal genvinde komplet kontrol ved dens grænser.
- For at løse krisen i Syrien er der behov for en international politisk proces, hvori Europa spiller en stor rolle. Den enkelte stat må også bidrage.
- Vi har en pligt til at se de mennesker (flygtninge), som kommer til os som individer og ikke bare som en anonym masse. For Europa er et fællesskab med fælles værdier, regler og ansvar. Det betyder, at vi må lade os blive guidet af de værdier, vi har nedskrevet i de europæiske traktater: Menneskelig værdighed, lovens gyldighed, tolerance, respekt for minoriteter og solidaritet.
- Angela Merkel slutter sin tale af ved at sige, at det ville være en illusion at afskære Europa fra resten af verden i internettets tidsalder. Dette ville ikke løse problemer, men skabe nye, da vi ville forlade vores værdier og dermed miste vores identitet ved at gøre dette. Hvis vi glemmer det, forråder vi os selv. Så simpelt er det(!).

Men hvis vi omvendt husker, at vi ikke må afskære os fra vores omverden, så vil vi bestå denne historiske test og komme forstærket ud af krisen. Så vil vi være i stand til at stå på mål for vores værdier og interesser på et globalt plan på en overbevisende måde. Dette er også, hvad resten af verden forventer af Europa.

Vi er nødt til at gøre mere for vores naboer i nød og bestå denne historiske test. Hvis vi klarer denne opgave, vil vi opdage, at mulighederne er større end risiciene.

10 - International lov er et ukrænkeligt regelsæt, som den "gode" stat skal respektere under alle omstændigheder.

- Angela Merkel vinkler krisen således, at Rusland *udnytter* Ukraines sårbarhed og prioriterer ensidige geopolitiske interesser over at opnå enighed og samarbejde.
- Det, vi oplever i "hjertet af Europa" (Ukraine), er foruroligende. Dette handler om en europæisk nabos territoriale integritet, og om hvordan konflikter skal håndteres i det 21. århundrede.
- Ruslands handlinger i Ukraine bryder med international lov. Ukraines territoriale integritet ikke er til forhandling.
- Rusland befinder sig ikke på den rigtige side af lov og samarbejde og er ikke villige til at hjælpe med at deeskalere situationen. Hvis Rusland fortsætter denne adfærd, vil det ikke kun være en katastrofe for Ukraine, da EU vil betragte det som en trussel. Denne trussel vil påvirke forholdet mellem EU og Rusland og i høj grad skade Rusland økonomisk og politisk.
- EU står for frihed, demokratiske værdier og respekt for international lov.
- I Ukraine ser vi, hvordan hjørnesteinene i vores europæiske fredsorden bliver sat på prøve. Ukraine har suveræn ret til at beslutte, hvilken vej det vil gå. Men Rusland har brudt international lov ved at annektere Krim. Rusland krænker helt åbenlyst Ukraines suverænitet og territoriale integritet. Ved at gøre dette har Rusland i alvorlig grad skadet den tillid, som er blevet bygget op over mange år.
- Hun fremhæver endvidere, at da 35 statsledere underskrev en aftale i Finland i 1975, tydeliggjorde de deres intention om at respektere staters selvstændige ligeberettigelse og ukrænkeligheden af staternes grænser og territoriale integritet.

11 - Europas lande deler grundværdier og kan derfor leve og arbejde som ét fællesskab.

- Angela Merkel siger i indledningen af sin tale, at EU's medlemsstater arbejder på at promovere stabilitet, sikkerhed og fred både i Europa og i andre regioner.
- Disse principper viste sig at være et stærkt fundament for et fredeligt Europa.
- **Denne sandhed understøttes også af flere af de ovenstående udsagn.**

12 - 'Frihed' er at leve som moderne demokratisk EU-borger, og alle mennesker har en indre trang (krav) til at opnå denne form for frihed.

- Merkel fremhæver endnu engang sin fortid som borger i det kommunistiske Østtyskland og kalder det en byrde at leve i et diktatur. Hun linker også *frihed* og *demokrati* sammen ved at sige, at hun var nægtet frihed i Østtyskland og har en særlig forståelse for det *betingelsesløse behov for frihed og demokrati*.
- For en østtysker var det, ifølge Merkel, *legendarisk* at opleve et symbol på ytringsfrihed. Og samtidig var England et land, hvori man jublede over at socialismen var brudt sammen i central- og Østeuropa.
- I 1989 overvandt flere og flere mennesker deres frygt for statsundertrykkelse og chikane. Da SED (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*) fejrede Østtysklands 40-års jubilæum, beordrede de, at *fredelige* demonstranter skulle chikaneres. Men takket være demonstranternes *mod* blev grænsen mellem Øst- og Vesttyskland til sidst åbnet.
- Merkel kalder frihed en nøgleforudsætning og påvirkningskraft for menneskelig handling, og at den menneskelige trang til frihed ikke kan undertrykkes for evigt.
- I modsætning til tidligere eksempler fra andre lande kunne længslen efter frihed og selvbestemmelse ikke længere knuses. Det menneskelige behov for at være herre over sin egen skæbne, gjorde den ondsksfulde opdeling af Europa og den kolde krig til begivenheder, der hører fortiden til.
- Alle mennesker bør have muligheden for at få frihed, og alle bør gøre brug af denne frihed. *Det er det, som gør et land humant.*

Denne opstilling giver et overblik over, hvilke sandheder Merkels diskursive formation indeholder, fordi udsagnene med deres regelmæssighed viser os, hvilke præmisser der må være gældende, hvis det skal være meningsfuldt at ytre de samme udsagn (med nogen grad af sproglig variation) igen og igen.

Eksempelvis ytrer Angela Merkel:

”I dag lever 500 millioner EU-borgere sammen, i fred og frihed. Andre lande vil gerne blive en del af dette fællesskab. Denne forening af stater under ét tag – eller én overstatslig institution – er den fremsynede løsning på fortidens stridigheder (...) I dag kan vi se tilbage på denne historiske opbygning af kontinentalt venskab med taknemmelighed og stolthed. Og nu virker det som en

selvfølgelighed, at Europa er frit og forenet, selvom denne historiske bedrift krævede enorme anstrengelser.”

For at disse udsagn skal være meningsfulde og opfattes som selvfølgeligheder, der ikke stilles spørgsmålstejn ved, må der eksistere en præmis om, at historien forløber kronologisk og årsagsbestemt og ikke nødvendigvis gentager sig selv. Det er muligt at identificere årsagerne til fortidens blodige konflikter, og nu er vi selv i kontrol. Kampene *er* blevet kæmpet, fra nu af er fremtiden lys. Dette strider imod Michel Foucaults historiesyn jf. arkæologien og genealogien.

Foucault var i sit arbejde med diskurs og genealogi inspireret af Nietzsche og oldgræske skeptikere. På den baggrund mente han, at man skal være så skeptisk som muligt, når man arbejder med politiske udsagn og de implicite præmisser, der gør postulater til selvfølgeligheder. Dette er ikke ensbetydende med, at man skal være afvisende og argumentere for, at et udsagn er meningsløst, hvis ikke det kan dokumenteres. Tilgangen knytter sig i stedet til Nietzsches historiesyn, og idéen om at historien og nutiden består af tilfældigheder og ikke meningsfulde årsagsbestemte sammenhænge og begivenheder. Når jeg analyserer Merkels udsagn, spørger jeg derfor: "Hvordan kan hun egentlig vide det?" og reflekterer over hvor indholdsløst, et alment accepteret udsagn kan være (Kendall og Wickham, 1999, pp. 9-10).

Mennesker *forenkler* sociale verdner, da det er for kompliceret at forholde sig til hele virkeligheden og samtlige paradigmer og synsvinkler. Dette er en af grundene til, at diskursive formationer kan producere sandheder. I begrebsdefinitionen af 'diskurs' argumenterede jeg for, ved at anvende Borges' kategorisering af dyr, at diskursen skaber orden. Denne orden eksisterer ikke kun i sproget (når vi taler og skriver), men i vores måde at tænke på og indordne vores observationer. Ifølge Foucault består selve diskursen ikke af andet end diskursen, og denne påstand vil jeg uddybe, før jeg bearbejder usandhederne.

Diskursen har hverken et "indre" eller "ydre". Det betyder, at man ikke skal tro, at der eksisterer en tankeproces, før der eksisterer diskurs. Ord og symboler er ikke blevet opfundet for at udtrykke allerede eksisterende tanker, og der findes ikke en dybere mening i en diskursiv formation. Den australske professor emeritus, Ian Hunter, begrundet denne påstand med et eksempel fra den katolske kirke med reference til Foucaults egen undersøgelse af kirken (Kendall & Wickham, 1999, pp. 36).

Indtil renæssancen var det, at gå til skrifte og bekende synd, i den katolske kirke, noget, folk gjorde én eller to gange om året. Men herfra begynder kirken at ændre ritualer og udtrykke nødvendigheden af, at folk skal skrifte ugentligt. Præsterne begynder at omtale sex som en synd, og begrebet "kødelig synd" bliver anvendt som en del af skrifteritualer. Det er ikke længere udelukkende handlinger, der kan være syndige, men også tanker. En mand, der føler sig seksuelt tiltrukket af en kvinde, som han ikke er gift med, er ikke længere et naturligt fænomen, men et alvorligt problem. Hvis man sammenligner dette syn på seksualitet med den seksuelle kultur i Romerriget, vil man opdage, at antikkens romere var mere seksuelt frigjorte end de moderne katolske italienere med hensyn til aldersforskel (også det vi i dag kalder pædofili), homoseksualitet, skiftende partnere osv. (Lund, I seng med romerne, 2006). Dette illustrerer, hvordan vidensregimet (kirken) påvirkede diskursen (udsagn, symboler, ritualer) og skabte en idé (kødelig synd), der ikke eksisterede inden da. Kirken satte ikke ord på en udbredt idé, men skabte en måde at tænke på (positiv underbevidsthed).

At diskursen ikke har et ydre betyder, at der ikke findes en dybere mening med de objekter og ritualer, som diskursen omhandler. Hvis man forestiller sig EU og EU-diskurs som et felt, kan man tænke på alle de objekter og ritualer, der indgår i et sådan felt. Eksempelvis afstemningsprocessen og de elektroniske stemmebokse i Europa-Parlamentet. Der er ikke nogen mening med en elektronisk stemmeboks, hvis der ikke eksisterer en tankemæssig kodning, der sætter dette objekt ind i en proces. Der findes ikke nogen mening med de processer og normer, der finder sted i Europa-Parlamentet, før diskursen skaber en kodning og en måde at fortolke, inddele og arkivere observationer og viden (Kendall & Wickham, 1999, pp. 38).

At diskursen hverken har et indre eller ydre er i virkeligheden to sider af samme pointe: Diskursen er en "meningsløs" eller tom kodning af vores tanker. Vi observerer verden omkring os og gør meningsløse observationer meningsfulde med diskursen. Ikke-diskursive objekter, som elektroniske stemmebokse, bliver meningsfulde, når diskursen skaber et "system af referencer", så stemmeboksen har en meningsfuld funktion (som i virkeligheden stadig ikke er meningsfuld, helt isoleret set).

Dette kan i første omgang virke kompliceret og dystert, da det kan tolkes som om, at Foucault vil have os til at anerkende, at alting er ligegyldigt. Disse uddybende forklaringer af diskursbegrebet er dog ikke et filosofisk bidrag om verdens meningsløshed, men et værktøj til at forstå de diskurser, der præger os. Ved at forstå disse kan man tænke nyt. Og det er med dette udgangspunkt, at jeg nu vil opliste ufornuftens udsagn, som afskærmes fra Merkels virkelighed. Det vil sige de forbudte udsagn, der ikke kan indgå i vidensregimets diskursive formation, da de strider imod de sandheder, jeg har

identificeret. Herefter vil jeg analysere Merkels magtudøvelse, inden alle disse foreløbige analyseresultater skal bruges til at udarbejde den historiske del af denne genealogisk-arkæologisk undersøgelse.

3.1.2.2 Usandhederne i det moderne EU

Disse "forbudte" udsagn er ikke udtryk for min egen holdning eller et forsøg på at opliste udsagn eller sandheder, som er mere korrekte end Angela Merkels. Det er min vurdering af, hvad der er ufornuftigt og usandfærdigt jf. vidensregimets magtudøvelse, altså hvad der *ikke* må ytres eller tænkes. I modsætning til sandhederne, som i nogen grad kunne påvises ved at kategorisere Merkels udsagn, er usandhederne som sagt sværere at påvise, eftersom den diskursive formations grænser gør dem usynlige. Der eksisterer muligvis et uendeligt antal udsagn og usandheder, uden for formationens grænser. Derfor er det vigtigt at understrege, at disse usandheder er mit *bud* på, hvad der ikke kan være gældende sandheder jf. EU's diskurs. Jeg identificerer usandhederne ved at formulere påstande, der strider imod de allerede identificerede sandheder – altså nærmest ved at skrive det modsatte. Derfor kan nogle af usandhederne fremstå kontroversielle eller *grove*, men det er også meningen, og jeg vil henvise til billedet af den lille dreng ved middagsselskabet jf. afsnit 2.2.

Usandheder står i samme rækkefølge som sandhederne, dvs. at den første, anden, tredje usandhed er det direkte modsvar til den første, anden, tredje sandhed i afsnit 3.1.2.1.

1. Ondskab, "inhumanitet" og blodige konflikter er en del af menneskets natur. Sådanne konflikter har altid fundet sted og kan ske igen, hvis nationer eller andre former for fællesskab føler sig truet eller krænket. Derfor kan europæisk integration ikke sætte en *endegyldig* stopper for krig og mistro, men blot ændre formen og forudsætningerne for deres tilblivelse og konsekvenser.
2. Historien består primært af utallige tilfældigheder. Vi forenkler virkeligheden og former vores opfattelse af denne med sproget og de begivenheder, vi fokuserer på. Men imens vi fokuserer på (tilfældigt) udvalgte problemstillinger, opstår der nye konflikter i vores bevidstheds blinde vinkel. Derfor kan vi ikke forhindre, at historiske tilstande gentager sig, for vi kan ikke fuldt ud forstå, hvorfor de opstod til at starte med.

3. Selvom øget global interdependens gør det mere fordelagtigt for staterne at undgå udøvelsen af militær magt, kan man ikke kalde militære handlinger forældede. Militær magtudøvelse kan fortsat være en metode til at forsvare nationens interesser, når de diplomatiske muligheder er få eller ikkeeksisterende. Det er i øvrigt også derfor, at NATO- og EU-landene har væbnede styrker.
4. De to verdenskrige opstod som resultatet af tusindvis af tilfældigheder. Selvom man helt åbenlyst kan bebrejde Tyskland deres rolle – især i forbindelse med 2. verdenskrig – er det for simpelt at placere alt ansvar hos tyskerne. De tyske politikere, som spillede en rolle før og under de to krige, er for længst døde. Nulevende tyskere skal ikke stå til ansvar for andres handlinger. Tyskland bør derfor fralægge sig rollen som skyldig og afstå fra at lade historiske konflikter være falsk moralsk faktor i moderne EU-politik og diskurs.
5. Antisemitisme har eksisteret i alle lande, hvori der har levet jøder, lige siden man har kunne tale om en jødisk befolkningsgruppe – det er ikke et tysk fænomen. Selvom jødeudryddelsen kan betragtes som modsætningen til de værdier, EU vil brande sig på i dag, er det irrationelt at bebrejde det moderne Tyskland, at disse forbrydelser fandt sted. Jødeudryddelsen var en ekstrem konsekvens af et udbredt mishag mod det jødiske samfund, nogle enkelte menneskers ambition om at gøre Tyskland jødefrit og et hav af tilfældigheder i en desperat krigstid, hvori alle plejede egne interesser. Nulevende tyskere skylder ikke jøderne noget.
6. Religioner og politiske ideologier er menneskabte idéer, som er opstået for at skabe orden og konsensus i en ellers angstprovokerende og kaotisk virkelighed. Hvis man kan stille spørgsmålstegn ved politiske perspektiver og holdninger, er det også tilladt at gøre det samme med religioner. Religioner er værdibaserede ideologier, som gør krav på at være ukrænkelig. Merkels offentlige standpunkt, når det drejer sig om Israels militære handlinger og eksistensberettigelse, er et udtryk for berøringsangst og frygten for, at fortiden kan bruges som et våben mod Tyskland. Irrationelle religiøse hensyn giver Israel en særlig beskyttet status på et spin-kelt grundlag.

7. Religioner kan være lige så problematiske som politiske strømninger. Hvis man forbyder eller foragter visse politiske handlinger, ytringer eller symboler, er det lige så meningsfuldt at gøre det samme med religiøse grupper. Religioner kan, ligesom politiske ideologier, være modstridende med EU's normer, værdier og love. Det er selvmodsigende at sige, at bestemte værdier skal være ukrænkelige i EU, samtidig med at man er tolerant overfor samtlige religioner. For også religiøse samfunds værdier kan stride imod EU's.
8. Kulturelle og politiske normer forenkler en ellers uoverskuelig verden og giver mennesker trygge rammer, som de kan leve indenfor, på samme måde som sproget har skabt en "positiv underbevidsthed". Det giver derfor god mening at respektere og dyrke det nationale som nødvendige fællesskaber og anerkende, at nationen ikke er en negativ modsætning til europæisk samarbejde. Det er misforstået, at begrebet 'nationalisme' bliver gjort negativt og tilnærmelsesvis et synonym for fascisme og intolerance.
9. Merkel er åben omkring, at hun ønsker at sprede EU's ideologi og værdier til naboregioner. Det ligner næsten, at der er en opfattelse af, at alle mennesker dybest set er "europæere", hvis blot de får muligheden for at leve som os. Men selvom intentionerne med denne vision er velmente, er det også i EU's strategiske og geopolitiske interesse at udvide EU's ideologiske sfære. Når man aktivt støtter, at regeringen i Ukraine vælter Janukovitj – til trods for at dette var forfatningsstridigt, og at Janukovitj var demokratisk valgt² – viser det, at EU er villige til at gradbøje principperne om lovens gyldighed, når bare det er i EU's interesse. Irak-krigen, med alle dens civile tab, må også stå som et muligt eksempel på, at EU-lande kan involvere sig i andre regioner grundet egoistiske motiver. NATO, og dermed også EU-lande, involverer sig i *wars of choice* (krige, man vælger at gå ind i) i modsætning til fortidens *wars of survival* (krige for at overleve) (Nielsen, Retfærdig krig: Syv kriterier, som krigsherrerne kan skele til, 2015).
10. International lov er ord nedskrevet på papir, som ikke har større betydning, end hvad man vælger at tildele dem eller end de politiske konsekvenser, der vil forekomme ved at bryde

---

² D. 22. februar afskedigede parlamentet Janukovitj, selvom den ukrainske forfatning ikke tillod dette, og kort tid efter blev han efterlyst for massedrab (Christiani, 2014).

dem. Stater som USA, Rusland og Kina kan i mange tilfælde gøre som de vil og ignorere loven, hvis denne begrænser strategiske handlemuligheder.

Hvis en stat føler sig uretfærdigt behandlet eller truet, kan man ikke altid forvente at de overholder international lov.

11. De europæiske lande deler mange grundværdier og kan derfor samarbejde på en lang række områder. Men historisk set har Europa også været præget af splittelse, der har været med til at begrænse landenes ensartethed og skabt forskellige kulturer. Det protestantiske/katolske og demokratiske Vesteuropa adskiller sig forsat markant fra det ortodokse og tidligere kommunistiske Østeuropa samt det muslimske Tyrkiet, (som fortsat har mange demokratiske udfordringer). Desuden kan man ikke tage for givet, at værdier og ord har samme betydning på tværs af kulturelle og nationale fællesskaber: Er 'retfærdighed' det samme i henholdsvis Danmark og Tyrkiet?
12. Frihed er en følelse og kan fortolkes af det enkelte individ. Merkels definition af frihed er ikke universel, da man kan tale om fysisk frihed, juridisk frihed og åndelig frihed. I nogle kulturer har ytringsfrihed eksempelvis ikke noget med frihed at gøre, og der findes mennesker, der har følt sig frie, da de sad i fængsel og var juridisk frihedsberøvede.

Foucaults påstand, at diskursen hverken har et indre eller ydre, og at det er diskursens begrænsende virkning på tankerne, der får os til at acceptere Merkels sandheder – altså *ikke* hendes politiske argumenter, men de sandheder, der forekommer indiskutabelt sande. Pointen med at opliste usandheder er at påvise, at usandhederne ikke er bemærkelsesværdigt nemmere at modargumentere sammenlignet med sandhederne. De er alle subjektive karakteriseringer af "virkeligheden".

3.1.3. Magten og subjekterne: Merkels magtudøvelse

Merkels diskursive formation skaber altså skillelinier for, hvad der er fornuftigt og ufornuftigt. Dermed er diskursen i høj grad med til at påvirke politiske strømninger og debatter i Europa, da det er svært at sige noget nyt og overtræde grænsen mellem fornuften og ufornuften. Spørgsmålet er så, hvordan vi kan forstå vidensregimets diskurs som en magtudøvelse jf. Foucaults magtbegreb?

I min begrebsdefinition af magt, refererede jeg til Foucaults analyse af fængselssystemet som et eksempel på magtens produktivitet. Ved at føre Foucaults observationer af fængselssystemet over på EU kan man forklare magtens produktivitet således:

Magten er brændstoffet i en cirkulær proces, der reproducerer vores verden, (som er en social konstruktion). EU som institution, samt dennes ritualer (topmøder, taler, traktater), er den *synlige* del af processen, og de politiske aktører i unionen udgør et vidensregime. Det betyder, at EU og Angela Merkel kan ytre udsagn, der bestemmer, hvilket udsnit af verden der skal i fokus, og hvordan vi skal fortolke, kategorisere og arkivere vores observationer. Vi ser billeder af bevæbnede mænd på Krim-halvøen i nyhederne, men hvordan skal vi kategorisere denne observation? Er det et tegn på, at Rusland handler i ond tro og angriber en hjælpeløs befolkning? Eller hjælper Rusland et flertal af etniske russere, der faktisk anmoder om denne støtte? I dette tilfælde påvirker Angela Merkels diskurs os til at tænke, at de bevæbnede soldater/separatister er et tegn på, at Rusland agerer amoralsk. Diskursen opfordrer os til at se disse billeder som brud med international lov og ikke et spørgsmål om, hvorvidt ukrainske statsborgere foretrækker, at deres land orienterer sig mod Rusland kulturelt og politisk. Det er ikke vigtigt, i hvor høj en grad Merkel har ret. Som Nilsson (2009, pp. 78) skriver, så er Foucaults magtanalyse en kritik af to af modernitetens mest ukrænkelige forestillinger: "Dels at sandheden kan betragtes på en upartisk og objektiv måde, dels at viden kan adskilles fra magt. Det er også vigtigt at understrege at Foucault ikke er interesseret i, hvad der er sandt eller falskt i epistemologisk forstand, men i stedet vil beskrive og analysere produktionen af sandhed." I denne analyse er det væsentlige derfor, at Merkel kategoriserer og dømmer begivenhederne i Ukraine, ikke om hun taler sandt eller har politiske motiver.

Når vi borgere kategoriserer urolighederne i Ukraine efter at være blevet påvirket af diskursen, har vi (ubevidst) godtaget visse præmisser. I dette tilfælde kunne denne præmis lyde, at international lov trumfer patriotiske eller etniske tilhørsforhold og følelser. Russerne kan dermed ikke legitimere deres engagement på Krim, selvom den lokale leder på halvøen efterspurgte Ruslands hjælp. Denne opfattelse af den daværende situation på Krim-halvøen, får EU's borgere til at reflektere og producere udsagn om, hvad der karakteriserer den gode og retfærdige stat. Borgernes nye udsagn har indflydelse på, hvordan vidensregimet producerer de efterfølgende udsagn, og hvordan EU bliver opfattet.

Denne cirkulære proces reproducerer institutionen EU, da ingen institutioner kan operere eller eksistere – som sociale konstruktioner – uafhængigt af diskursen (Kendall & Wickham, 1999, pp. 50).

Naturligvis bliver Merkels diskurs også offentligt kritiseret. Men selv kritikken vil mange gange foregå indenfor den diskursive formations grænser, hvilket vil sige, at de sandheder, jeg har identificeret, fortsat vil være gældende grundantagelser, når Merkel møder kritik. Selv når vi forholder os kritisk til Merkels udsagn, er vi påvirkede (og begrænsede) af diskursens normative effekt. Dette hænger sammen med den moderne magtudøvelse, som Foucault kaldte *styringsrationalitet*³ (på fransk: *gouvernementalité*) (Nilsson, 2009, pp. 119-121). Foucault argumenterede for, at magtens normative og disciplinerende effekt bevirker, at borgerne stræber efter at leve op til magtudøverens diskurs. Dette er noget, der er sket i de moderne liberale samfund, hvori der er opstået et krav om, at borgerne skal opnå maksimal frihed indenfor de rammer, som staten sætter. Med denne frihed er magtudøverne blevet interesserede i at *styre subjekterne* helt ned til den mindste detalje. Dvs. at borgernes facebook-opdateringer, rygevaner, økonomi og ideologiske tilhørsforhold nu har statens interesse – i modsætning til, eksempelvis, magtforholdet i Machiavellis "Fyrsten" (Nilsson, 2009, pp. 122-123). Omvendt oplever borgerne en række praktiske og sociale fordele ved at leve op til kravene for den ideelle borger og altså underkaste sig magtudøvelsen, eftersom magten producerer individer, viden, nydelse og orden (Nilsson, 2009, pp. 84-85).

For det meste virker styringsrationaliteten, ligesom diskursen og magt i al almindelighed, i den positive underbevidsthed. Men dens effekt kan godt være synlig af den grund. Merkel bruger sin diskurs, position og viden til at skabe sandheder om Rusland, og hvordan deres udenrigspolitiske handlinger skal opfattes. Det bliver hurtigt svært eller ligefrem socialt uacceptabelt at anskue problematikken fra andre vinkler, når først sandhederne omhandlende EU, Ukraine og Ruslands rolle har manifesteret sig. Dette gør det ikke bare *nemmere* at indordne sig magtudøvelsen, men også *ønskværdigt* for borgeren.

Når Merkel adskiller ideologi og religion, er hun med til at gøre førstnævnte til *noget, man kan diskutere*, mens religion bliver et kompliceret og følsomt emne – især i en sekulær kultur, hvori borgerne er vant til at ytre sig frit (Bom, 2015, pp. 14).

Hvordan forenkler man religionens rolle i sådan et samfund og skaber normer, der guider borgerne? Det gør Merkel ved regelmæssigt at anvende udsagn, der hører under temaet "religionsfrihed", og gøre religiøs mangfoldighed til et *mirakel*. Et mirakel, der står i skærende kontrast til fortidens intolerance og krænkelse af religiøse minoriteter. At krænke religiøse minoriteter associeres med at såre

---

³ Styringsrationalitet kaldes også 'governmentalitet'.

andres følelser. At såre andres følelser associeres med ondskab. Derfor bliver det attraktivt for borgerne at tilpasse sig magtudøvelsen, da man ellers risikerer at blive kategoriseret som højreorienteret racist. Merkel anvender ikke begrebet `racist`, men eksempelvis hendes udsagn om, at mennesker, der ytrer sig negativt om Israel, er drevet af had, virker til at være en implicit beskyldning om racisme. Ordet `racisme` og dets historie er et eksempel på, hvordan diskurs kan ændre betydningen af et ord radikalt over en årrække, så det efterhånden mister sit indhold. Det er et ord, der i dag kan bruges som et angreb i mange former for politiske diskussioner, der ikke har noget med race eller racisme at gøre (Gotfredsen, 2016).

Eksemplet med religioner i EU viser en tendens i Merkels diskurs: Den polariserer temaer. Det er ofte *enten eller*. Det skyldes bl.a. den nødvendige forenkling, som finder sted i alle institutioner og sociale grupper. A.K. Bom bemærker (2015, pp. 14):

”Den effektive magt virker både kontrollerende og normaliserende: For at samfund kan fungere, vil magten altid blive udøvet med den hensigt at styre og **homogenisere** mennesker så meget som muligt.”

Fornuften i magtudøvelsen eksisterer derfor ikke partout i normerne eller sandhederne, som borgerne skal tilslutte sig, men i den *homogeniserende effekt*, da denne skaber nødvendig forenkling. Samtidig kan denne proces lade sig gøre – selv når sandhederne eller normerne er åbenlyst irrationelle – fordi subjekterne oftest oplever flere fordele ved at leve op til normerne fremfor at modarbejde magten. Det betyder selvfølgelig ikke, at Foucault opfatter borgerne som tankeløse medløbere. Det er tværtimod en væsentlig del af magtens måde at virke på, som drivkraften i samfund, at den også møder modstand. Ved at genbruge metaforen om, at magt fungerer som brændstof, kan man sige, at modstanden er ligesom kontraslaget mellem stemplerne i motoren. Merkels diskurs er resultatet af en udvælgelse af viden, og dette bliver til en magtudøvelse. Subjekterne er ubevidst villige til at lade sig påvirke af diskursens normaliserende effekt. Selv hvis man forsøger at modarbejde magten, er man stadig en del af processen (en magt-producent). Modstandere nedbryder ikke magtudøvelsen, men forandrer og reproducerer den. Subjekterne lader moderne magtudøvere bestå som vidensregimer, bl.a. fordi den diskursive magt ikke opfattes som manipulation eller frihedsberøvende kontrol.

De fleste borgere opfatter ikke Merkels diskurs som en vidensudvælgelse, der dikterer, hvad vi må og ikke må tænke. Og det er en vigtig pointe omkring Merkels magtudøvelse: De udsagn, der udgør sandhederne, fremstår som sund fornuft, altså *selvfølgeligheder* – ikke som viden, der kan undersøges og diskuteres. Selvom vi i princippet ikke kan vide noget (ifølge de græske skeptikere), virker viden, ved at den er systematisk, begrebsorienteret og arkiveret – altså søger konkrete og håndgribelige former. Det gælder altså information, som vi kategoriserer som reel og objektiv viden, fordi der åbenlyst ligger undersøgelser, saglighed og konklusioner bag. Magten og magtudøverens viden er anonym, netop fordi den undgår disse former. Det er denne anonymitet, der gør borgere til subjekter og modstandere til medproducenter af magten. Med andre ord: Merkels diskursive magt kan være effektiv, fordi subjekterne ikke (fuldstændigt) opdager, at den er udtryk for en magtudøvelse (Kendall & Wickham, 1999, pp. 53).

Dette spændingsfelt af normativ magtudøvelse og modstand udgør essensen af den "åbenlyse sandhed"; at samfundet aldrig fungerer perfekt, da hverken magtudøvelsen eller modstanden opstår af helhedsorienterede bevæggrunde (Kendall & Wickham, 1999, pp. 51).

3.1.4. Delkonklusion

Hvad fortæller Angela Merkel os om EU's dannelse og eksistensberettigelse? Jeg kan på baggrund af den diskursive formation og dens grænser konkludere at:

Alle mennesker ønsker at leve som frie demokratiske borgere, som EU's borgere gør det, og EU repræsenterer *en universel fornuft*. Alle medlemslandene deler værdierne frihed, fred og solidaritet, og derfor fungerer samarbejdet. Unionen drives af disse værdier, troen på international lov og et evigt opgør med fortidens blodige konflikter. Især Tysklands handlinger i den første halvdel af det 20. århundrede er et klart eksempel på, hvordan en nation aldrig må agere. Derfor påtager Tyskland sig rollen som synder og forsøger at gøre det *modsatte* af, hvad de gjorde i forbindelse med verdenskrigene. Tyskland, og de europæiske lande i de hele taget, skal derfor promovere unionens værdier i Europa og verden.

Heldigvis hører militære konflikter fortiden til, og i EU har man lært af historien. Det, vi kan lære af historien, er, at nationalisme, militær magt og uciviliserede tanker og metoder går hånd i hånd, og derfor er diplomati den eneste civiliserede og moderne måde at løse konflikter på.

Historisk set udvikler de europæiske samfund sig i en konstant og *mere* fornuftig retning. En anden ting, vi har lært af historien, er, at solidaritet og retfærdighed betyder, at etniske og religiøse minoritetsgrupper aldrig må føle sig forfulgt eller chikaneret. Jødeudryddelsen var det ultimative svigt af alle civiliserede værdier, og derfor har vi religionsfrihed og censur – bl.a. eksemplificeret, da en 87-årig tysker blev idømt 8 måneders fængsel for at kalde Auschwitz en arbejdslejr (Spiegel, 2016). Dette er en del af opgøret med fortiden.

EU er en solidarisk og legitim union, hvori landene skal åbne sig op og ikke spekulere for meget i nationale interesser. Denne tankegang skal overføres til et globalt perspektiv, og EU skal hjælpe i naboregionerne af humane årsager. Det er et mirakel, at europæisk integration har skabt denne union og disse levevilkår med tanke på, hvilken fortid Europa har.

Ovenstående er essensen af Angela Merkel diskurs jf. min analyse. I problemformuleringen spurgte jeg: Hvordan man kan forklare EU's manglende evne til at forene Europa i et ideologisk projekt? Svaret findes tilsyneladende ikke i Merkels diskurs, eftersom hun insisterer på at medlemslandene deler værdier, at europæisk integration er et mirakel, og at det vil være fordelagtigt for alle at få mere Europa og mindre nationalstat. Merkels magtudøvelse ville muligvis være ukompliceret at forstå, hvis den var et udtryk for retoriske og strategiske overvejelser og udførelse. Men magten er som sagt en usynlig kraft, som ingen kan kontrollere. Merkel er – ligesom borgerne – også selv påvirket af diskursen, da diskursive formationer fra tidligere epoker har opstillet grænser for normer og fornuft, der påvirker hendes handlemuligheder. Dette vil jeg belyse yderligere i den arkæologiske del af analysen. Jeg vil nu bevæge mig fra den genealogiske metode over til den arkæologiske og undersøge nutidens historie, diskursens tilblivelseslinier, og hvordan vi kan gøre Merkels "letkøbte postulater svære at stå fast på".

3.2. Historisk-arkæologisk analyse

I den genealogiske analyse af Merkels diskursive formation og magt fandt jeg frem til nutidens sandheder og et fokusområde for min arkæologiske analyse. Nu vil jeg undersøge "nutidens historien" ved at analysere vidensarkivet og besvare: Hvordan er disse nutidige sandheder, som indgår i EU's diskursive formation, blevet til ud fra et arkæologisk perspektiv?

EU- og europæisk diskurs er et meget bredt tema for en diskursanalyse, og derfor afgrænsede jeg analysen af moderne diskurs til at kun omhandle Angela Merkel. Af samme årsag er det nødvendigt at

begrænse mængden af historiske forhold og forhenværende tyske forbundskanslere i de følgende arkæologiske afsnit. Jeg vil undervejs argumentere for de tilvalg, jeg har gjort mig, som en konsekvens af Angela Merkels diskursive formation – altså de sandheder som jeg vil undersøge nærmere.

Foucaults og Nietzsches historie-begreb adskiller sig fra det almenkendte historiefag, som beskrevet i redegørelsen af arkæologien og magtudøvelsen. Det er nærmest naturstridigt og forstyrrende for os at tænke som Foucault, da vi har et behov for at skabe mening og sætte begivenheder ind i et større sammenhæng. Men dette behov forhindrer os i at se sandheden, da vi tilpasser og vinkler virkeligheden, indtil den fremstår som en meningsfuld fortælling (Hansen, 2014, pp. 136-137). Derfor fokuserer Foucault på detaljen fremfor de store sammenhænge, (som netop er for forenklede og dermed usande), og tager udgangspunkt i et bestemt tema, som udspringer af et problematiseret spørgsmål – på samme måde som jeg gør i ovenstående delkonklusion (Kendall & Wickham, 1999, pp. 24). Ved at fremanalysere og spørge kritisk ind til Merkels udsagn kan jeg teste disse i et historisk perspektiv. Hvis Merkels sandheder er sande, har disse dermed altid udgjort fornuften i det "gode" Europas politiske diskurs?

Rent teoretisk kan dette spørgsmål, ifølge Foucault, besvares med et 'nej'. Sandheden eksisterer aldrig uden for magten, og det, der på et givent tidspunkt betragtes som sandhed, er en effekt af forskellige diskursive og institutionelle praksisser (Nilsson, 2009, pp. 78). For at teste validiteten af dette teoretiske svar må man gå empirisk til værks.

Min metode til at analysere vidensarkivet er den samme, som den jeg anvendte til at analysere Merkels diskurs. Dog med de forskelle at jeg, for det første, vil gå mere overordnet til værks og identificere de mest relevante sandheder i flere historiske epoker (alle fra det 20. århundrede). For det andet, at jeg arbejder med et endnu mere specifikt fokus – jf. afsnittet 'Undersøgelsesmetode' – da jeg ved, hvilke sandheder der indgår i Merkels diskurs, hvis tilblivelse jeg nu er interesseret i. Jeg vil igen understrege, at dette ikke er en politisk diskussion, der drejer sig om at være enig eller uenig i Merkels påstande og argumenter, men et forsøg på at påvise, hvor begrænset indholdet af en gældende sandhed kan være (Kendall & Wickham, 1999, pp. 29).

Inden jeg undersøger tilblivelsen af denne diskursive formation, vil jeg identificere et brud i vidensarkivet. Det vil sige en epoke, hvori andre sandheder, end de Merkel er repræsentant for, var blandt de gældende i Vesteuropa.

Nogle af de historiske kilder var oprindeligt på engelsk, andre er oversat fra tysk til engelsk. Ligesom med den første del af analysen vil jeg analysere kilderne i deres engelske form.

3.2.1. Før 2. verdenskrig

For at sætte fokus på de brud, der opstår i vores måde at observere verden og kategorisere viden, vil jeg indlede denne arkæologiske analyse på samme måde, som Foucault gjorde i værket "Klinikkens Fødsel", ved at sammenligne den aktuelle EU-diskurs med en tekst fra vidensarkivet i form af en tale af Gustav Stresemann (Nilsson, 2009, pp. 37). Stresemann var Tysklands rigskansler fra august til november 1923. I samme periode besad han også posten som udenrigsminister, og han fortsatte på denne post frem til oktober 1929.

Selvom Stresemann var chokeret over behandlingen af Tyskland ved fredsaftalen i Versailles, demonstrerede han flere gange en vilje til at gå på kompromis og agere diplomatisk, hvis dette ville føre til europæisk fred. I 1926 vandt Gustav Stresemann, sammen med den franske udenrigsminister Aristide Briand, Nobels Fredspris. De blev hædret med denne pris for at have underskrevet en forsonende aftale i Locarno i 1925 (Nobel, 2016). Jeg mener derfor, at man kan antage, at Stresemann kan betragtes som en fortaler for det "gode", fornuftige og retfærdige.

Jeg identificerer herunder de relevante udsagn, jf. afhandlingens tema og Merkels diskursive formation i Stresemanns Nobel-tale (Nobel, "The New Germany", 2016):

"The purpose of the Nobel Foundation is the furthering of peace (...) Is the recent development of the German people such as to justify the award being given here for a policy aimed at peace? One may well say that **the question is answered by the very existence of the German policy of reconciliation and peace, for this policy would have been impossible had it not been in accord with the deepest desire of the German people, the desire for peaceful international cooperation in justice and freedom.**"

Tyskland fortjener at blive tildelt en fredspris pga. landets politiske målsætninger om forsoning og fred. Denne politik ville have været umulig at implementere, hvis den ikke havde været i overensstemmelse med befolkningens dybeste ønske om fredeligt og retfærdigt internationalt samarbejde.

“Here we encounter two conflicting concepts with which we must come to grips in our time: The idea of national solidarity and the idea of international cooperation. **To contrast national solidarity and international cooperation as two opposites seems foolish to me. It cannot have been intended in the divine plan that man's noblest abilities should be working in opposition to one another.** I tried to make the point **that the man who cultivates to the highest degree the qualities inherent in his national culture will gain insight into universal knowledge and feeling which transcend the limitations of his own heritage; and he will create works which, like cathedrals, although built upon the soil of his native land, will soar into the heaven of all mankind.** Dante can be understood only within the context of Italian thought, and *Faust* would be unthinkable if divorced from its German background; but both are part of our common cultural heritage. They break the bonds which bind them to their own nations, yet **they are great only because their inspiration is so firmly rooted in their own countries. National culture can act as a bridge, instead of an obstacle, to mutual spiritual and intellectual understanding.** The great men of a nation reach out to all mankind. They are unifying, not divisive; internationally conciliating and still great nationally. **A worker for internationalism must first have a sense of nationalism. To work effectively for peace, a man must first know peace within himself.”**

Stresemann tydeliggør sit syn på forholdet mellem nationalt sammenhold og internationalt samarbejde.

For Stresemann er forholdet mellem nationalisme (patriotisme) og internationalt samarbejde ikke modstridende. At gøre disse til hinandens modsætninger “virker tåbeligt”. Det kan ikke være den guddommelige plan, at menneskets ædleste formåen skulle være at modarbejde hinanden. Tværtimod, ved at dyrke kvaliteterne i sin egen nationale kultur vil man få indsigt i universelle følelser og viden, som bryder med grænserne for ens egen kulturarv, og ligesom en katedral når hele menneskehedens himmel, selvom den er bygget på national jord.

Goethes og Dantes værker er kun store, fordi deres inspiration er så rodfæstet i deres egen nationer. Nationale kulturer kan virke som broer, i stedet for forhindringer, for fælles spirituel og intellektuel forståelse. Én, der arbejder for internationalisering, må først have en forståelse for nationalisme. Og for at arbejde effektivt for fred må man først finde fred i sig selv.

"It can be said today, and it has been demonstrated by recent debates in the Reichstag, that **the overwhelming majority of the German people are united in a desire for peace and reconciliation.**

I do not refer here to the extreme feelings of the Left and Right. **A people that has experienced all that the Germans have been through, naturally offers fertile soil for the extremists.** The ballast in the center of the German ship which saved it from heavy rolling in the past, that valuable and steady middle class group, no longer exists. The uprooted saw their hope in a complete reversal of affairs. It was at this time that the great tide of Bolshevism broke over Germany, appearing on the left as Communism and on the right as National Socialism."

Der er meget, der tyder på, at størstedelen af tyskerne er forenede i ønsket om fred og forsoning. Men når et folk har været igennem det, tyskerne har (især med henvisning til Versailles-freden), opstår der grobund for ekstremisme. Da den stabiliserende middelklasse forsvandt (pga. hyperinflation i Tyskland i starten af 1920'erne) gav det fremgang til kommunisterne og nationalsocialisterne.

"All events are linked with personalities that become their symbols. For the German people, this synthesis of old and new is embodied in the person of their president (President von Hindenburg) (...) **The President of the Reich personifies the idea of national unity.** On the occasion of his eightieth birthday which will soon be here, all will join to show that **for the overwhelming majority the concept of Germany itself comes before loyalty to political parties and ideologies."**

Alle begivenheder er forbundet med personligheder, som bliver symboler for disse. Præsidenten personificerer idéen om nationalt sammenhold, og ved hans kommende fødselsdag vil flertallet vise, at for dem kommer idéen om selve Tyskland før loyalitetsfølelse for politiske partier og ideologier.

"Germany is often reproached with the fact that hundreds of thousands assemble in organizations which keep alive the memory of the war, the spirit of military life at the front, and the like. But I would like to put a question to everyone: Psychologically, could it be otherwise? I was not at the front during the war; but if I had been, **it would have been for me the greatest and most moving experience of my life. The devotion of the individual ego to the idea of the state, the risking of one's life, the straining of all one's powers."**

Stresemann omtaler det tyske foreningsliv for krigsveteraner fra 1. verdenskrig og spørger, om det psykologisk set kan være anderledes, end at sådanne foreninger dannes. Han var ikke selv ved fronten, men hvis han havde været det, ville det have været den største og mest rørende oplevelse i hans liv. Han fremhæver den individuelle opofrelse for idéen om staten, at risikere sit liv og dræne alle sine kræfter.

"I have read the speech given by Mr. Briand before the soldiers who fought in the East, in which he said that one of the three happiest moments of his life came when he received the news that the Germans had failed to take Verdun. **Why then should a German be blamed if he counts as one of his happiest moments the time when he heard that the Battle of Tannenberg had saved German soil from enemy hands?** (...) So when we discuss Germany's state of mind, let us not be unjust. All the speeches by French statesmen declare that France stands for peace and that she sees peace as the great ideal of all mankind. And yet this France has her Arc de Triomphe and so honors the memory of Napoleon I in a magnificent monument. **Why then do people object when we lay wreaths at the monument of Frederick the Great and when we honor the patriotism which has defended house and home, wife and child, on the blood-soaked German soil which, more than any other, has been trampled by war? We do not want to deceive ourselves by thinking that the world is a paradise. What we do want is the firm hope that the future bring a new era, built on those ideals which have sprung from the blood of battle.** Where should this aspiration be stronger than in Europe, and where else in Europe than in those countries which suffered most from the war?"

Stresemann påpeger flere gange det hykleri, som, han mener, finder sted i det politiske Europa. Franskmandene gør sig selv til forbilleder for fred, men må gerne juble over at have beskyttet deres territorie under krigen og hylde Napoleon med Triumfbuen. Tyskerne, som blev gjort til taberne af 1. verdenskrig, må ikke gøre noget tilsvarende ved eksempelvis at hylde Frederik den Store af Preussen.

Jeg vil yderligere supplere talen med et par Stresemann-udsagn for at karakterisere hans diskursive formation mere nøjagtigt. I et brev til den forhenværende kronprins af det tyske kongerige, Wilhelm, skriver Stresemann i 1925 (Teach it History, "Was Gustav Stresemann the 'Saviour of Weimar Germany?'", 2015):

“There are three great tasks which confront German foreign policy. Firstly, the solution of the reparations question which is essential for the recovery of our strength. **Secondly, the protection of Germans abroad, those 10 to 12 million of our kindred who now live under a foreign yoke and in foreign lands.**”

Stresemann vægter højt, at Tyskland skal beskytte de tyskere, (han bruger ordet “slægtskab”), som nu lever med den byrde at befinde sig i et fremmed land. Dette udsagn står i åbenlys kontrast til Merkels holdning, når det drejer sig om Ruslands ret (eller pligt) til at beskytte russere i Ukraine. Fra samme kilde fremgår det også, at Stresemann udtalte, i forbindelse med underskrivningen af trakten i Locarno i 1925:

“But together with the convulsions of the World War, one fact has emerged, namely that we are bound to one another by a single and a common fate. **If we go down, we go down together; if we are to reach the heights, we do so not by conflict but by common effort.**”

Stresemann taler om nødvendigheden af samarbejde, og hvordan de europæiske lande kan “nå højderne”.

D. 18. marts 1918 talte Stresemann i Rigsdagen i Berlin (citeret fra Knight-Patterson, 1945, pp. 165-167 og 179), og fra denne tale inddrager jeg følgende udsagn:

“Our whole policy since August 1, 1914, has been directed with a view to sparing the neutrals during the world war...I cannot yet put it down as a fact or as a result of this world war that our policy of sparing neutrals has extended the circle of our friends. **Nor is it right to present it as a dogma that annexation or the detachment of territories creates hostility and hatred, while understanding and solicitude results in friendship** (...) What was it that brought peace in the East? **Not the talk of statesmen, not diplomatic negotiations, not diplomatic notes, not Reichstag resolutions, but the force of our army, the force of our power.**”

Det er fejlagtigt at dogmatisere, at annekteringer og adskillelse af territorie skaber fjendskab og had, mens forståelse og omsorg fører til venskab.

Under 1. verdenskrig var det hverken snak eller diplomatiske forhandlinger, men derimod styrken af vores hær og magt, som førte til fred i Østen.

3.2.2. Opsummering: Gustav Stresemanns diskurs

Gustav Stresemann lægger vægt på Tysklands ønske om et fredeligt, retfærdigt og samarbejdende Europa. Dette ønske er ikke kun rodfæstet hos politikerne, men også i den tyske befolkning.

Selvom nationalisme, i ordets mest negative betydning, var et tema før og under 1. verdenskrig, lægger Stresemann stor vægt på, at man ikke af den grund må opfatte dyrkelse af nationen og patriotismen som modsætninger til et samarbejdende og fredeligt Europa.

Det er ikke uciviliseret eller unødvendigt at anvende militær magt, da det kan være den eneste løsning, der fører til fred. Og man kan ikke entydigt sige, at staterne ikke må annektere eller give afkald på territorie, da også sådanne manøvrer kan være i det godes tjeneste. Det er en selvfølgelighed, at Tyskland skal beskytte tyskere (af tysk slægtskab), som befinder sig i fremmede lande.

Dermed kan man konstatere, at Stresemann og Merkel promoverer modstridende sandheder, om hvad der karakteriserer den "gode" og legitime stat eller union, og hvad der udgør et retfærdigt fundament for transnationalt samarbejde. De er begge fortalere for europæisk samarbejde og fred, men har forskellige opfattelser af, hvordan samarbejdet grundlæggende set skal gribes an, og hvor balancen bør ligge mellem patriotiske følelser, bevarelsen af kulturarv og etnicitet kontra åbenhed for omverdenen og kompromiser med henblik på fælles interesser.

De markante forskelle, som jeg har identificeret disse to kilder imellem, viser et brud i diskursen. Den moderne EU-diskurs strækker sig dermed ikke tilbage til mellemkrigstiden – i hvert fald ikke blandt tyske forbundskanslere. Men hvornår opstår dette brud? Og hvad kan årsagerne til dette brud være?

3.2.3. Europæisk integration efter 2. verdenskrig

For at kunne lave meningsfulde sammenligninger af de tyske politikeres diskursive formationer, omhandlende det samme tema, er det væsentligt, at disse personer blev betragtet som overvejende fornuftige. Det vil sige, at deres diskurs i høj grad var eller blev et udtryk for den generelle opfattelse af fornuft i (Vest)Europa på det gældende tidspunkt. Jeg har argumenteret for, hvorfor Angela Merkel og Gustav Stresemann er relevante i denne analyse, da de lever op til førnævnte krav om at fremstå som fornuftens repræsentanter. Jeg vil nu inddrage Konrad Adenauer, Willy Brandt og Helmut Kohl i den

arkæologiske udgravning og sammenligne de væsentligste træk i deres diskurs med Merkel og Stresemanns ditto. Det gør jeg for det første for, at identificere epoken hvori Stresemanns diskurs ophørte, (vi ved, at der er sket et brud, før Merkel blev forbundskansler), og for det andet for at forstå tilblivelsen af den moderne EU-diskurs. De følgende uddrag er hentet fra *The Digital Research in European Studies*, som samarbejder med universitetet i Luxembourg, og også kaldes CVCE.

Adenauer var Vesttysklands første forbundskansler (1949-1963) og var i høj grad med til at præge Vesteuropa og begyndelsen af den europæiske integration efter 2. verdenskrig (Gyldendal - Den Store Danske, Konrad Adenauer, 2016).

D. 25. september 1956 talte Adenauer i Bruxelles om Europas fremtidige rolle i verden (CVCE, Adenauer on continuing European integration, 2015):

“I do not wish primarily to speak on common economic interests but on the **political responsibility which is ours because of the Christian heritage shared by all European people**, and on the **imperative need of creating a common European policy of the European nations.**”

Det er *absolut nødvendigt*, at de europæiske lande bliver enige om en fælles europæisk politik. De europæiske lande har et fælles ansvar pga. den kristne kulturarv, som alle europæiske borgere deler.

“Thanks to lack of unity in the West, Soviet Russia is becoming more and more consolidated as a world Power bounded on the principles of Communism and dictatorship. **Throughout history, Russia has shown a tendency to expand, that is, to be a threat to her neighbours.**”

Rusland har igennem historien vist en tendens til at udvide sit territorie, og derfor er Rusland en trussel for sine nabolande.

“Now let me speak of European integration in particular (...) It seems to me imperative that we Europeans should clearly recognize realities: since the last war there have been these political changes and developments which I have just summarized. **They compel us to look at European integration primarily in a world-wide context rather than from a purely European**

point of view. Once we do this, **many hurdles that have loomed large for nationalistic reasons will begin to appear as small as they actually are. There is no alternative;** faced by global developments, **we must relentlessly throw overboard many objections rooted in nationalist concepts and traditions and above all we must act."**

Siden 2. verdenskrig er der sket forandringer, og disse *tvinger* os til at betragte europæisk integration i et globalt perspektiv fremfor et rendyrket europæisk. Så snart vi gør dette, vil mange forhindringer, der har eksisteret af nationalistiske årsager, fremstå så ubetydelige, som de rent faktisk er. Der er ikke noget alternativ; vi må kort og godt se bort fra størstedelen af den modvilje, som har rødder i nationalistiske begreber og traditioner.

"In this work of political European Integration, Catholic Europeans should keep before their minds the fact that States comprising a total of 1000 million inhabitants are being governed and directed according to deliberately atheistic principles (...) **the freedom of the individual which is deeply rooted in the spirit of Christianity** (...) This atheistic domination of over 1000 million people **constitutes an extremely great danger to Christian thought and Christian sentiments. That we should unite against this danger is a precept not only of self-preservation but of conscience."**

Der findes stater med et samlet befolkningstal på en milliard, som bliver styret efter ateistiske principper. Individets frihed er forankret i den kristne ånd, og denne ateistiske dominans udgør en ekstrem trussel for kristne tanker og følelser. At vi skal forene os mod denne trussel er et princip, der ikke blot drejer sig om selvopholdelse, men også om vores samvittighed.

Willy Brandt var Vesttysklands forbundskansler fra 1969-1974, og blev tildelt Nobels fredspris i 1971. Han opnåede stor popularitet i Tyskland og viede en betydelig del af sit arbejde til det europæiske projekt. D. 1. december 1969 talte Brandt i Haag om vigtigheden af at udvide det europæiske fællesskab og europæisk integration (CVCE, Statement made by Willy Brandt at the Hague Summit, 2016):

"If all were well with Europe, we would not be meeting today. **If the Community were able to speak with one voice our main topic here would be foreign policy:** the question of the

peaceful organization of Europe, negotiations with the countries of Eastern Europe and our interests with regard to the conflict in the Middle East. **Instead, the success or failure of this Conference will rightly be judged on whether or not we can steer the Community vessel back into navigable waters.**

While we concentrate on narrower issues, we cannot shirk the decisions which are needed if our fellow citizens are to appreciate once more that Europe is not merely a matter of market regulations and if the young are to see that Europe is something more than the remembrance of a part dark, part glorious, past.

To this outline of my Government's attitude I would only like to add that **we must choose between a courageous step forward and a dangerous crisis.**"

Hvis det europæiske fællesskab kunne tale som en samlet enhed, ville emnet for denne konference være udenrigspolitik. I stedet vil denne konference blive vurderet på, om vi kan styre dette projekt tilbage på rette kurs.

Imens vi fokuserer på snævre problemstillinger, kan vi ikke undvige de beslutninger, som er nødvendige, hvis vores medborgere skal kunne værdsætte, at Europa ikke kun handler om at regulere markedet, og hvis de unge skal kunne forstå, at Europa er mere end mindet om en delvis mørk, delvis glørværdig fortid. Vores valg står mellem en farlig krise eller at *tage en modigt skridt fremad*.

Helmut Kohl var Tysklands forbundskansler fra 1982-1998 og dermed kansler ved Berlinmurens fald. Efter Tysklands samling var Kohl klar fortaler for at forene Europa. D. 30 juni 1983 talte Kohl i Europa-Parlamentet om vigtigheden af europæisk politisk samarbejde (CVCE, Helmut Kohl to the European Parliament, 2016):

"The founding fathers of Europe, to whom we owe the Community and the splendid idea of European integration, knew it: the **Community lives because it guarantees peace and stability in Europe**, because it does in truth make us stronger and because **thanks to it alone**, we become a convincing partner for discussion in today's world and one whose voice is listened to (...) Then there is a greater risk that the individual questions of agricultural policy, fisheries policy or the budget are given more importance than they really deserve within the dimension of Europe. **Then it can happen, and that is the danger facing us, that these questions distort the political horizon in Europe.**

And that is precisely the moment when we must beware as much of **political short-sightedness as of national panic action.**"

Det europæiske fællesskab lever, fordi det garanterer fred og stabilitet i Europa. Alene pga. dette fællesskab er medlemslandene sammen blevet en overbevisende global aktør.

For at dette fællesskab kan vokse, er det vigtigt, at vi ikke bruger for meget energi på kortsigtede og mindre problemstillinger i de enkelte medlemslande.

"Especially at a time like now, it is not enough to regard the Community as merely a European free trade zone. I am firmly convinced that the prospect of a future European Union is more necessary today than ever. Today more than ever we need progress along the road towards European integration. **Only joint action can bring progress for us all** and help each individual Member State to protect its well-understood interests. **Failing that vision of Europe, that mental and cultural image of Europe that was always present in the minds of the fathers of the Treaties of Rome, we will not be able to make any progress with Europe (...)** **But we must reconcile ourselves to the fact that together we can only achieve as much as each of us is prepared to accept for himself.**"

Kun fælles handlinger kan bringe velstand til os alle, og mere end nogensinde før har vi brug for at fremme den europæiske integration. Vi kan ikke gøre fremskridt med Europa, hvis vi glemmer den idé om Europa, som Rom-traktatens fædre havde i tankerne. Og vi accepterer den kendsgerning, at sammen kan vi kun opnå så meget, som den enkelte er klar til at acceptere.

"**Europe must be strong so that it can safeguard its interests everywhere** and so that the Community of free democrats can remain strong in the world. **I say it again: we all need Europe. The nation-state ideas of the nineteenth century will never take us across the threshold to the twenty-first century (...)** **We Germans need this in particular.** We live in a divided country and that is why we need Europe even more than others."

Europa skal være stærkt, så det kan værne om sine interesser alle steder. Jeg siger det igen: Vi har alle brug for Europa. Idéen om nationalstaten fra det 19. århundrede vil aldrig bringe os over tærsklen til det 21. århundrede. Især vi tyskere, som levede i et opdelt land, har brug for dette.

“That is necessary to the preservation of peace in the world. We need a great deal of perseverance, and there is one entirely convincing rational argument. **No-one who rightly or wrongly criticizes the development of Europe has ever been able to answer me one question: what is the alternative to Europe?** We will reach the goal: the integration, the political union of Europe.”

Europæisk integration er nødvendigt af hensyn til fredsbevarelsen i verden. Og ingen, som enten med rette eller urette kritiserer Europas udvikling, har nogensinde været i stand til at besvare dette spørgsmål: Hvad er alternativet til (et forenet) Europa?

3.2.4. Delkonklusion

Selvom der på væsentlige områder sker et brud fra Stresemann til Adenauers diskurs, findes der også sandheder, der er gældende for dem begge. Mest bemærkelsesværdigt er det måske, at Europa klart og tydeligt omtales som et kristent fællesskab. På dette område er der sket meget siden da i Europa, som eksempelvis da der i 2007 ikke var nogen direkte referencer til kristendommen i Lissabontraktaten, hvilket også er en del af diskursen. Dette fik den katolske kardinal Seán Brady til at sige, “at det uvilkårligt ville få politiske og sociale konsekvenser, ikke mindst i støtten til EU-projektet, at ignorere den kristne befolkning og hvad kristendommen betyder for dem (Kristeligt Dagblad, 2008).” Adenauer mente, at ateismen udgjorde en trussel for de kristne tanker samt individets frihed, der er forankret i den kristne ånd.

Diskursbruddet kan identificeres, da der efter 2. verdenskrig opstår en ny opfattelse af, hvordan de europæiske stater skal arbejde sammen. Staterne skal ikke længe dyrke det nationale og annektere nye territorier, men *integreres*. Nationale interesser skal nedprioriteres og betragtes i et globalt perspektiv. Med kristendommen som et vigtigt åndeligt og moralsk fællesskab skal Europa arbejde mod fælles politiske løsninger. Det er staterne tvunget til at gøre pga. konsekvenserne af 2. verdenskrig.

Willy Brandt taler om at have *modet* til at forandre. Udsagn, der omhandler modet til forandring, er også en betydende del af Angela Merkels diskurs, og det er næppe tilfældigt, at forandring (fra det nationale til europæisk integration) knyttes sammen med *mod*, eftersom man opfordrer landene til at

bevæge sig ud af de trygge rammer. Brandt antyder et ønske om, at det europæiske fællesskab skal kunne koncentrere sig om fælles udenrigspolitiske udfordringer frem for snævre problemstillinger.

Dette ønske om at fokusere på 'det store perspektiv' går igen i Helmut Kohls diskurs. For ham er det udelukkende pga. det europæiske fællesskab, at medlemslandene spiller en rolle globalt, og det er vigtigt at landene ikke bruger for meget energi på mindre nationale problemstillinger. Medlemsstaterne må gå på kompromis med egne interesser, da det er en forudsætning for den nødvendige udvidelse af fællesskabet. Der er intet alternativ til at samlet Europa, og idéen om den lukkede nationalstat er forældet.

Fra Gustav Stresemann var rigskansler, til Angela Merkel blev forbundskansler, forandrede diskursen og sandhederne sig dermed på flere konkrete områder:

- Patriotiske forestillinger om nationalstaten og bevarelsen af en kulturarv og et folk går fra at være positive idealer til at være forældede idéer.
- Europa går fra at være omtalt som et kristent fællesskab til at være et sekulært fællesskab, hvori dyrkelsen af det religiøse er et privat anliggende. Politiske ideologier og religioner adskilles efterhånden.
- Det bliver efter 2. verdenskrig gjort til noget ufornuftigt at varetage nationale interesser på bekostning af europæiske. Staterne bør tænke globalt og solidarisk og ikke nationalt. Dette betyder også, at staterne hverken bør arbejde geopolitisk eller udøve militær magt – medmindre det sker, som et led i en NATO- eller FN-strategi.

Det er desuden bemærkelsesværdigt, hvor meget diskursen forandrer sig fra 1. verdenskrig til ca. 1950, men derefter – selv på sætningsplan som eksempelvis "modet til at forandre" eller "ikke at fokusere på snævre nationale problemstillinger" – forbliver relativt enslydende hele vejen frem til Angela Merkels diskurs. Man kan derfor argumentere for, at Adenauer, Brandt, Kohl og Merkel er repræsentanter for samme diskursive formation, og dermed epoke, selvom denne formation strækker sig over næsten 70 år. Desuden fremstår Merkel mere som repræsentant for et vidensregime og en historisk tendens end et proaktivt magtudøvende individ, som skaber visioner med udgangspunkt i nye observationer.

Det er med andre ord ikke vanskeligt at identificere tilblivelseslinierne for Merkels diskurs, da hun i mange henseender befinder sig inden for de samme diskursive grænser som de tre førnævnte.

For at forstå indholdet af denne diskursive formation, og hvorfor den opstår, er man nødt til at inddrage diskursbruddet i analysen, det vil sige bruddet mellem Stresemann og Adenauer. Det er ved at sammenligne disse to, at man kan identificere væsentlige forskelle på, hvad der er sandt og fornuftigt. Derfor vil jeg forsøge at finde den mest centrale årsag til, at der opstår dette sandhedsmæssige brud i tiden omkring 2. verdenskrig fra et diskursivt perspektiv.

3.2.5. Diskursbrud: Effekten af Hitlers Nazityskland

Spørgsmålet om, hvordan Hitler og 2. verdenskrig påvirkede Europa og verden, er et enormt spørgsmål, som i sig selv kunne fylde en kandidatafhandling. Derfor vil jeg behandle dette spørgsmål så kortfattet som muligt med fokus på de forandringer, der sker fra Stresemann til Adenauer.

Jeg analyserer ikke Adolf Hitlers diskurs eller andre nazisters, da det er en udbredt opfattelse, at Hitler ikke var en del af det gode og fornuftige Europa, men derimod en personificering på den galskab, som kan komme op til overfladen, når den almindelige orden bliver sat ud af drift. Faktisk omtalte Stresemann allerede i 1926 risikoen for fremkomsten af ekstremistisk galskab, som en konsekvens af Versailles-freden, hvilket blev påvist tidligere i denne analyse. Begrebet 'galskab' må dog ikke forstås således, at Adolf Hitler var psykisk syg, men at de idéer og sandheder, som han repræsenterede, lå uden for de diskursive formationers grænser, der havde været gældende, før han kom til magten. Det er heller ikke personen Adolf Hitler, som er interessant ifm. den europæiske diskurs i det 20. århundrede, men den omstændighed at mange mennesker opfattede hans verdensbillede som sandfærdigt (Ringgaard, Hvordan opstod Hitlers jødehad?, 2016).

For at beskrive fremkomsten og effekten af dette diskursbrud vil jeg citere den tyske Nobelprisvindende forfatter Thomas Mann (1875-1955). Mann var samfundskritisk, inspireret af bl.a. Nietzsche, og jeg betragter ham som en slags kulturforsker, der selv oplevede diskursbruddet. Han beskrev i romanen "Doktor Faustus" konsekvenserne af 2. verdenskrig for tyskerne (Mann, 2014, pp. 251-252):

"Vi er fortabt. Det vil sige: Krigen er tabt, men det betyder mere end et tabt felttog, det betyder faktisk, at vi er fortabt, fortabt vor sag og vor sjæl, vor tro og vor historie. Det er ude med Tyskland (...)

Jeg tænker på dets rejsning og blinde fanatisme, i hvilken der ganske vist som advarende tegn på dens falskhed, blandede sig megen ond råhed, megen voldsmands-gemenhed, megen smudsig lyst til at skænde, pine og ydmyge (...) Af had til den forbryderiske fornuftsforagt, den syndige fornægtelse af sandheden og den usle likvidering af det gamle og ægte, det trofaste og hæderlige i det ur-tyske.

Den mægtige rus, som vi, der altid gerne har ville beruse os, drak os deri, og i hvilken vi gennem års bedragerisk ekstase begik et overmål af skændige gerninger – den (pris) skal nu betales. Med hvad?”

Mann beskriver nazi-fanatismen som en forbryderisk fornuftsforagt og syndig fornægtelse af sandheden, hvilket meget præcist beskriver et ekstraordinært diskursbrud på et politisk og moralsk plan: Den fornuftige og kompromissøgende Stresemann var ikke længere repræsentant for den virkende orden og sandhed. Det gamle og ægte tyske blev *likvideret*.

Selvom det senere viste sig, at det ikke var endegyldigt ude med Tyskland, er Manns beskrivelse af en fortabt nation muligvis en rammende karakterisering af ånden og fremtidsudsigterne ved slutningen af krigen; Tyskland og Europa var i chok. Ikke bare fordi verden havde været i krig, eller fordi millioner af civile var dræbt af granater eller holocaust, men fordi alt dette kunne finde sted pga. den folkelige fanatisme: ”Den mægtige rus, som *vi*, der altid gerne har ville beruse os, drak os deri.” Det var altså ikke nok at beskyldte et par enkelte gale mænd, for det var ”os”, der drak og blev berusede.

Mann beskriver en chok-effekt, som om man først ved krigens afslutning forstår, hvad der faktisk er sket. Der er en pris, som skal betales. Og heri ligger formentlig en del af forklaringen på, hvorfor der opstår et pludseligt diskursbrud.

Bruddet er resultatet af en fortolkning, men det begrænser ikke omfanget af dets betydning. Umiddelbart efter krigen skal alle de omstændigheder og værdier, som indgår i forklaringen på, hvorfor Nazityskland opstod og indledte en verdenskrig, elimineres og erstattes med nye tanker og politiske systemer. Der skulle ske et opgør med fortiden, og nationalisme bliver identificeret som en af årsagerne til de to verdenskrige. Bl.a. derfor begynder de vesteuropæiske lande så småt at gøre det *omvendte* og forpligte sig solidarisk og gensidigt med henholdsvis Bruxelles-, Paris- og Rom-traktaten (1948-1958).

Risikoen ved denne slags radikale forandringer, at den indledende fortolkning opstår på baggrund af et forenkende og narrativt historiesyn, som tidligere beskrevet. Vi kommer altså nemt til at forklare, hvordan 2. verdenskrig startede ved at knytte store begivenheder sammen og glemme eller overse vigtige detaljer eller anerkende, at der er forhold, vi ikke kender til. Derfor er det ikke, *hvad der skete*, som igangsætter kravet om at skabe nye sandheder, men derimod sådan som *vi husker og fortolker* det, der skete.

Fra et diskursmæssigt synspunkt er det ikke nødvendigvis ønskværdigt, at et markant diskursbrud i 1940'erne er med til at stagnere diskussionen af visse værdier og sandheder og dermed skabe en relativt ensartet diskurs hos Adenauer, Brandt, Kohl og Merkel. Dette vil jeg diskutere og forsøge at påvise i det følgende afsnit.

4. Diskussion: Er EU blevet fornuftigt?

Med udgangspunkt i ovenstående vil jeg diskutere, hvad kan vi lære om den nutidige EU-diskurs og dens sandfærdighed ved at få et indblik i vidensarkivet og anlægge Foucaults historiesyn, samt hvorfor det tilsyneladende er vanskeligt for vidensregimet at skabe europæisk fællesskabsfølelse og mere opbakning om det nuværende EU. Dette vil jeg gøre ved at fremhæve nogle hovedtemaer fra Merkels diskurs.

Eftersom udgangspunktet for denne diskussion er, at jeg ønsker at afprøve Foucaults teorier, er det ikke interessant at tilslutte sig mantraet om, at europæisk integration er et mirakel, der har løsrevet os fra fortidens ufornuft. Jeg er mere interesseret i at ignorere fastlåste påstande om, hvor godt Europa er og fokusere på de strømninger og tendenser, der ikke burde eksistere, såfremt vidensregimets diskurs var fuldstændig sandfærdig. Som Kendall og Wickham skrev (1999, pp. 4):

“To use history in a Foucaultian manner is to use it to help us see that **the present is just as strange as the past**, not to help us see that a sensible or desirable present has emerged.”

Sandhed nr. 2 som jeg identificerede i Merkels diskursive formation lød: Historien og Europas udvikling bevæger sig i én retning og gentager ikke sig selv, hvis vi ved, hvordan vi kan undgå det. Europa er konstant blevet et bedre sted at leve igennem årene pga. *mod og vilje* til forandring. Dette er en af de sandheder, som har tydelige rødder i de tidligere kansleres diskurser. Det ligner, at denne opfattelse begyndte at være sandfærdig efter 2. verdenskrig og skulle fastholdes og gentages fremover – sådan *måtte* det være jf. diskursen begrænsende effekt og Manns beskrivelse af Tyskland fortabelse. Der er en tydelig tendens i diskursen, siden Adenauer blev kansler, til at *kontrollere* historiens forløb, forstået den måde at tid og udvikling ikke opfattes cirkulært, men kronologisk og opdeles i ufornuftig fortid og fornuftig nutid og fremtid (fremtiden bliver dog kun fornuftig, hvis vi har *modet*). Dette strider direkte imod Nietzsche og Foucault historiesyn; den evige genkomst.

I sin analyse af moralens oprindelse omtalte Nietzsche `glemsomheden` som et aktivt apparat, der har en positiv funktion. Vores evne til at glemme gør os i stand til at føle håb, stolthed og nærvær; det er en "sjælens dørvogter", der gør os *fornuftige* i nutiden. Men magtfulde institutioner (Nietzsche henviser til kirken) vil gøre mennesket ensformigt, beregneligt og "lige blandt lige" med sædeligheden og sociale spændetrøjer (Nietzsche, 2014, pp. 58-60). Institutionerne kan ved hjælp af ritualer og diskurs sætte glemsomheden ud af drift. Man skal her tage det forbehold, når Nietzsche omtaler denne form for magtudøvelse, at han ikke kunne fordrage den kristne og jødiske tro og fandt oldtidens grækere og romere mere fornuftige end de forbudsskabende religioner, også omtalt som "ressentiment-folket". Men det virker alt andet lige interessant, at EU – ligesom kirken – anvender diskursiv magt til at gøre nogle idéer "uudslettelige, uforglemmelige og forenklede (fikse) med henblik på at hypnotisere hele vort intellekt". Det er på mange måder dette fænomen, Foucault definerede som en homogeniserende magtudøvelse, og jeg har kaldt *den nødvendige forenkling*.

Det betyder, at de politikere, der arbejder for europæisk integration efter 2. verdenskrig, anvender ritualer, retorik og traktater til at udvælge nogle idéer og begivenheder og kontrollere borgerne ved at gentage disse og gøre dem uforglemmelige. Vores glemsomhed skal sættes ud af drift, historien skal fryses fra 1948 og frem, og borgerne skal ikke huske hele fortiden, men vidensregimets fortolkning og udvælgelse af historiske begivenheder. Bemærk her, at de analyserede Merkel-taler ikke er udvalgt med henblik på, at de skulle indeholde mange historiske referencer. Sådanne referencer er der, ikke desto mindre, mange af. Når vidensregimet hæver bestemte idéer og sandheder over andre og tager dem ud af konkurrencen med nyere idéer, bliver de efterhånden siddende i subjektets hukommelse. Det er én af de usynlige forpligtigelser, som den moderne borger påtager sig for til gengæld at nyde godt af samfundets goder, som beskrevet i afsnit 3.1.3. (Nietzsche, 2014, pp. 62-64).

Religioner er også et omfattende tema i Merkels diskurs. Sandhed nr. 5, 6 og 7 omhandler religioner, især jødedommen, og dette er et godt eksempel på, at magtudøverne forsøger at gøre nogle forestillinger uforglemmelige. Dette har i mange år virket, forstået på den måde, at diskussioner omhandlende indvandrerpolitik (som efterhånden er synonym med muslimsk indvandring) og religionsfrihed har ligget uden for den almindelige fornufts grænser i Tyskland. Men i september 2016 bemærkede den tyske politolog Veith Selk, efter at det indvandre-kritiske parti Alternative für Deutschland oplevede stigende vælgerstøtte, at debatkulturen er ved at ændre sig (Jensen, 2016): "Tyskland har altid været

et særtilfælde, fordi det ikke havde et stærkt højrepopulistisk parti. Det er slut nu. De andre politiske partier har allerede bevæget sig ind på temaer som sikkerhed og religionsfrihed”.

Det er ganske normalt, at vælgerne bliver skeptiske og usikre i krisetider, og at der derfor kommer en reaktion, når Tyskland tager imod mere end en million flygtninge. Det påfaldende er, at dette ikke har påvirket Merkels diskurs. Merkel polariserer, som tidligere pointeret, temaer med sin diskurs, og sandhederne om religionsfrihed og masseindvandring ændrer sig ikke. De invariable strukturer (sandheder) bag den variable politiske retorik forbliver, at det er moralsk godt at invitere flygtninge ind i landet og ondskabsfuldt at gøre det modsatte – tyskerne ”skal åbne deres hjerter”. Tyskland *skal* være multikulturelt og religiøst.

I sin nytårstale gjorde Merkel opmærksom på, at de muslimske terrorangreb i 2016 var en hård prøvelse for tyskerne, men at det var Tysklands ”demokratiske” og ”humanistiske” pligt at åbne sine grænser. Præmissen er derfor, at tyskerne skal beskytte deres omverden, ikke at de først og fremmest skal beskytte dem selv. Hun bemærkede i øvrigt også, at terror er udført af et enkelt ”hadefuldt” individ, og dermed lægger hun altså ikke op til, at terrorisme kan forklares ud fra et større kulturelt eller religiøst perspektiv (Merkel, 2016).

Ifølge Daniel Nexon, som er professor og har forholdet mellem religion og international politik som sit primære forskningsområde, kan netop islam vise sig at være en større europæisk udfordring, end mange forventer. Det skyldes, at det er vanskeligt at håndtere religiøse samfund med de krav, som disse samfund stiller, og den måde religiøse tilhørsforhold defineres på i EU. Jf. Merkels sandheder gælder en præmis om, at politiske holdninger er noget, man vælger, mens religiøse tilhørsforhold er *noget, man ikke kan gøre for*, men har ukrænkelig ret til at dyrke. Dette komplicerer i høj grad forholdet mellem religioner, lov og autoritet, når den religiøse kravspålæggelse beskyttes af Merkels fortolkning af demokratiske principper deriblandt religionsfriheden (Byrnes & Katzenstein, 2006, pp. 279-281). Det selvmodsigende ved disse religionssandheder er, at politiske ideologier og samfundsstrukturer har rødder i religionen – den danske velfærdsstat er eksempelvis opstået på baggrund af den protestantiske tro med dens tilgivelsesideal og næstekærlighed – og i islam findes adskillelsen af stat, politik og religion slet ikke, i hvert fald ikke ideelt set (Keukeleire & Delreux, 2014, pp. 294-295). Ud fra Foucaults teorier om diskurs, magt og viden kan man undre sig over, om adskillelsen af ideologi og religion er fornuftig og meningsfuld eller et paradoksalt resultat af en kultur, hvori borgerne skal være frie og trygge (inden for visse rammer), og ingen må diskrimineres, pga. forhold *de ikke kan gøre for*.

Ifølge Daniel Nexon opstod den europæiske tolerance af religiøs forskellighed, af politisk nød og ikke af lyst. Ordet `tolerance´ skal altså forstås i sin oprindelige betydning: At man *kan tåle*, at der eksisterer noget fremmedartet (fra latin: tolerantia), ikke at man aktiv omfavner det udefrakommende (Byrnes & Katzenstein, 2006, pp. 261). Det virker til at være et meget nyt fænomen, at det bør betragtes som moralsk godt og rigtigt, at ligefrem ønske og stræbe efter religiøs mangfoldighed med Merkels insisteren på, at religioner ikke (på retfærdig vis) kan anklages for at udgøre problemer. Dette skriver jeg med reference til Merkels forsvar af Israel og adskillelsen af islam og terrorisme. Jeg antager, at dette forhold af kravspålæggelse, hvori religiøse samfund kan stille krav til samfundet, men samfundet har svært ved at gøre det omvendte (da dette nemt tolkes som "racisme"), i høj grad skyldes holocaust, hvilket er en væsentlig del af diskursbruddet. Hvis der ikke eksisterer en platform af fornuft, som alle mennesker og kulturer dybest set bevæger sig hen imod, giver det så mening at være fortalere eller åben for alle religioner og ideologiske strømninger? Strider den form for "tolerance" – hvor velment den end er – ikke imod den nødvendige forenkling af samfund?

Angela Merkels syn på nationalstatens internationale ansvar er også tydeligt påvirket af fortiden. Den lukkede nationalstat hører fortiden til, og alle EU-lande skal tænke i fælles løsninger og ofre sig (se eksempelvis sandhed nr. 8). Fra et politiske synspunkt kan man sige, at Merkel fører den succesmetode videre, som Konrad Adenauer introducerede, og de to halvdele af det 20. århundrede fremstår også som et tydeligt bevis på, at internationalt samarbejde og interdependens fører til mere vækst og fred end de nationalistiske spændinger, som bredte sig fra slutningen af 1800-tallet og frem til 2. verdenskrig. Men er det fortsat hensigtsmæssigt, at Merkel næsten ordret bevarer disse sandheder, som har været gældende i snart 70 år? Er den ideelle balance mellem national og international orientering i medlemslandene virkelig så polariseret, som EU vil gøre den til? Og var det virkelig pga. nationalisme, at de to verdenskrige brød ud, eller findes der flere andre mindst lige så væsentlige forklaringer? Analysen af Merkels diskurs indikerer, at emnet er blevet *indiskutabelt* hos vidensregimet – og det er den vigtige pointe.

Heri finder man muligvis en af de væsentligste årsager til den manglende europæiske fællesskabsfølelse. Og for at uddybe dette citerer jeg igen den forhenværende nationalismeforsker Uffe Østergaard (Kjeldtoft, 2014):

“Nationalistiske partier vinder frem i stort set alle lande, hvilket tyder på en nationalistisk opblomstring i disse år. Vi havde regnet med, at det ville forsvinde igen i det senmoderne samfund med globaliseringen og individualiseringsbølgen. Men tværtimod har det jo vist sig, at folk er individuelle på den samme måde. Det er kommet som en overraskelse for os iagttagere. Forestillingen om nationalstaten er kun godt 200 år gammel, men den er blevet et meget stærkt princip – **vel nok den stærkeste form for organisation, menneskeheden nogensinde har fundet på. Også stærkere end religion.** Den (nationalstaten) opfylder nogle psykologiske behov for os om at høre til et sted, i en gruppe. Nationalstaten leverer et tilhørsforhold.”

En problemstilling af denne størrelsesorden kan ikke bearbejdes, uden at der medfølger en del usikkerhed. Jeg har påvist, hvilke sandheder der er gældende om nationalstaten. Og det markante diskursbrud omkring 2. verdenskrig gør det mere overskueligt at argumentere for tilblivelsen af disse sandheder. Østergaard vurderer, at nationalstaten, som et kulturelt hjem, er en endnu stærkere organisation end religionerne. Hvis han tilnærmelsesvis har ret i denne påstand, virker det uundgåeligt, at Merkel og EU møder modstand, når spørgsmålet om nationalstaten er blevet gjort ufornuftig, hvilket vil sige, at spørgsmålet om medlemslandenes åben-/lukket er allerede afsluttet.

Men bør dette tema være lukket og fremstilles som en etableret sandhed? Vores forståelse og holdninger til mange emner har forandret sig gennem årene, og derfor er den fastlåste opfattelse af retfærdighed og moral, som Merkel repræsenterer, ikke nødvendigvis sandfærdig. Det gør det muligvis vanskeligt for mange at stole på bureaukratiet i Bruxelles, som en erstatning for nationens trygge rammer og kultur. Hvis denne forestilling er opstået som en modreaktion på 2. verdenskrig, er det måske værd at overveje indholdet af disse sandheder så mange år efter deres tilblivelse. Her mener jeg ikke vidensregimets politiske og økonomiske motiver for at centralisere magten i Bruxelles, da det er det mest fundamentale aspekt af det politiske funktionssystem; at aktørerne forsøger at være så magtfulde som muligt. Jeg mener derimod forestillingen om, at også dette tema handler om at være moralsk god, og dermed at nationalisme uundgåeligt bliver et udtryk for det onde, aggressive og primitive. Hvis man var villig til at arbejde på en ny måde i EU – med mindre magt og bureaukrati samlet i Bruxelles – kunne man da ikke dyrke det nationale, som Stresemann ville, og samtidig være fortalere for fred og samarbejde?

På baggrund af Østergaards observationer og den kendsgerning, at de europæiske stater har stærke historiske og kulturelle rødder, virker det måske mere hæmmende end fremmende for det europæiske

samarbejde, at vidensregimet holder fast i, at landene skal åbne sig mere op og fokusere på globale interesser fremfor de nationale. Jeg mener ikke, at man kan afvise, at vi nærmer os endnu et diskursbrud. Med dette mener jeg, at den efterhånden gamle sandhed om, at det er de vesteuropæiske landes *moraliske pligt* at være solidarisk, vil begynde at blive opfattet som ufornuftig, hvis eksempelvis den muslimske terrortrussel virker mere reel end risikoen for krig mellem de europæiske stater, hvilket var den risiko, man garderede sig imod for 70 år siden. Netop sikkerhedspolitikken og politikernes pligt til at beskytte egne borgere og interesser er et tema, som tilsyneladende er meget kompliceret i EU og mere simpelt i Rusland. Dette fører os hen til spørgsmålet om, hvad 'retfærdighed' er, og hvad der gør EU retfærdigt, eftersom Merkel beskylder Rusland for at være uretfærdige.

Inden for den diskursive formations grænser gælder der præmisser om, at EU skal sprede sine ressourcer og værdier til naboregionerne – ikke af kyniske geopolitiske årsager, men af venlighed og pligt – og at international lov er et ukrænkeligt regelsæt (eksempelvis sandhed nr. 9 og 10). Det fremgår tydeligt af Merkels diskurs, at EU er de gode og Rusland de onde i Krim-krisen. Men disse sandheder begynder at fremstå hule, (hvilket de også er jf. Foucault), når man betragter krisen fra flere perspektiver og overvejer betydningen af Merkels udsagn. Måske kan man ligefrem sige, at kritikken af Rusland dybest set bygger på, at man over de seneste 70 år *tilfældigvis* er blevet enige om anderledes sandheder i Rusland sammenlignet med Vesteuropas diskursive udvikling i samme periode; at russerne er onde, fordi de er politisk anderledes.

Fra et ikke-diskursivt synspunkt kan man overveje, hvordan John Mearsheimer, professor fra University of Chicago, og Elias Götz argumenterede for, at Rusland blot gjorde, hvad de var tvunget til fra et realistisk-politisk perspektiv. Kristian L. Nielsen fra CBS skrev et modsvar til Mearsheimer og argumenterede for, at Rusland var skurken, fordi de krænkede international lov. Og det er naturligvis Kristian L. Niensens konklusion, som er nemmest at tilslutte sig – fra et diskursmæssigt synspunkt – da denne stemmer overens med virkelighedsopfattelsen i Vesteuropa. Problemet er bare, at diskursen igen polariserer og forenkler i en sådan grad, at fortolkningen af en kompliceret situation gør os ufornuftige. For at være mere konkret, henviser jeg til en kritik af den svenske historiker, Wilhelm Agrell, udtalt af professor ved KU, Poul Villaume (Olsen, 2016):

“Agrell kører i for høj grad med på den **bølge** om, at alene Rusland er de slemme. Det, mener jeg, er en helt forkert analyse. Ruslands optræden i Krim/Ukraine er en 'nok er nok'-reaktion på, hvad rus-

serne opfatter som vestlig marginalisering og udgrænsning af Rusland. Krim var et særtilfælde. Den russiske flådebase på Krim var i fare efter **det vestligt støttede statskup i Kiev i 2014**. Derfor handlede Moskva spontant – **det var en forsvarsreaktion, højst sandsynligt ikke en indledning til nye russiske aggressioner mod vest**”

Jeg forsøger ikke med dette at påvise, at Rusland faktisk er de gode. Jeg argumenterer for, at det er diskursen, der skaber, hvad Villaume kalder en bølge: Forestillingen om, at Rusland indiskutabelt er onde og uretfærdige, og at EU er retfærdige – det *kan* diskuteres, men bliver det næsten ikke. Opfattelserne varierer, alt efter hvilket ideologisk perspektiv man betragter Krim-krisen med. Hvordan er en stat rent faktisk retfærdig? Eksisterer der et mere fundamentalt svar på dette, som ikke blot er tom diskurs?

Ifølge Nietzsche opstår retfærdigheden i et af de mest (hvis ikke *det* mest) grundlæggende forhold mellem mennesker: Kreditoren og debitoren. Mennesker bytter, fastsætter priser og udmåler værdier, og regnskabet skal altid gøres op på den ene eller anden måde. Som tidligere beskrevet virker også forholdet mellem stat og subjekt således. Staten skaber orden, nydelse, tryghed etc. Borgeren betaler tilbage ved at være en ”god” og almindelig borger. De gale og kriminelle indespærres i institutioner. Det mest markante ved Nietzsches definition af retfærdighed er, at kreditoren ikke må slække på sin inddragelse af det skyldte. Det er i de kristne kulturer blevet almindeligt, at jo stærkere staten bliver, des mildere bliver opretholdelsen af retfærdigheden, ”den ender som alt andet godt her på jorden med at ophæve sig selv og pryde sig med *nåde*”: Kritikken af nåde er dog ikke det samme, som at hævn eller den strenge straf er retfærdig – tværtimod. Det betyder blot, at aftalen skal overholdes (Nietzsche, 2014, pp. 76).

Den retfærdige stat skal være aktiv, positiv og handlekraftig. Overalt, hvor der opretholdes retfærdighed, er man vidne til, at en stærkere magt i forhold til en svagere gruppe søger ”at gøre en ende på ressentimentets⁴ rablende vanvid blandt disse”. Den aktive magtudøver, som går til ”angreb og overgreb”, er langt mere retfærdig end den reaktive, eftersom den aktive ”slet ikke behøver at betragte sit objekt på en falsk og forudindtaget måde, som den reaktive uundgåeligt gør det”. Den aktive kreditor, som på forhånd fremsætter reglerne og indkræver, hvad der skyldes, hvis disse brydes, har ikke dårlig samvittighed. Nietzsche bemærker om dette: ”Omvendt gætter man allerede, hvem der overhovedet

---

⁴ Grupper som, med udgangspunkt i kristendommen, opstiller regler og forbud, der udgør et moralsk forfald.

har opfindelsen af den 'dårlige samvittighed' på sin samvittighed: Ressentiment-mennesket!" (Nietzsche, 2014, pp. 78).

Hvis denne beskrivelse af retfærdigheden er overvejende sandfærdig, mener jeg godt, at man kan forsvare Ruslands rolle under Krim-krisen. Og Nietzsches beskrivelse af ressentimentet – som selvfølgelig skal behandles med en vis skepsis – virker ikke helt irrelevant ift. den måde, som EU agerer på. Merkels sandheder omhandlende militær magtudøvelse og krig fremstår, for mig at se, en anelse "ressentiment-agtige": *Sådan må man ikke gøre, det ser ikke pænt og nydeligt ud!* Men måske er det netop i denne talende, billedskabende og vinklende EU-kultur – hvori man taler meget, og tager patent på betydningen af værdier og begreber som 'demokrati' – at den største fare for falskhed og fejlfortolkninger opstår. Man bruger diskursen (lov og EU's værdisæt) til at skabe ny diskurs (moral) som et redskab til at dømme Rusland som uretfærdig, selvom Russerne måske var den aktive kreditor, der beskyttede, hvad der var deres, da et vestligt støttet statskup i Kiev udgjorde et kontraktbrud med debitoren.

5. Konklusion og perspektivering

Eftersom empirien er afgrænset til udvalgte politikere og taler, analyserede jeg kun et udsnit af EU-diskursen, og der kan derfor være mange væsentlige forhold og udsagn, som ikke blev analyseret. Grundet denne usikkerhedsfaktor, er konklusionen et *bud på* hvad EU's identitetsproblemer skyldes og hvordan man kan arbejde videre med problemstillingen, mere end et endeligt resultat.

Angela Merkel skaber på den ene side klare regler for, hvad den gode og retfærdige stat er ved at henvise til international lov som et ukrænkeligt regelsæt og et tydeligt opgør med Nazitysklands forbrydelser. Samtidig bliver hendes diskurs abstrakt, da EU-medlemslandenes fælles værdier og begreber som frihed og demokrati bliver tildelt stor betydning, men aldrig diskuteret eller konkretiseret. Essensen af diskursen er tilsyneladende, at europæisk integration er et mirakel, der har befriet Europas borgere for krige og fattigdom.

Merkels status i vidensregimet betyder, at hun har en særlig mulighed for at udøve magt ved at formidle viden – hvilket er en udvælgelse og fortolkning af observationer. Denne magtudøvelse har en normativ effekt, som gør det ønskværdigt for borgerne at indordne sig magten og svært at sige eller gøre noget ufornuftigt. Merkel fremstår dog mere som repræsentant for et vidensregime og en historisk tendens end som et proaktivt magtudøvende individ. Hendes diskurs har tydelige tilblivelseslinier,

der går næsten 70 år tilbage, fra Adenauer til Brandt og Kohl. Dermed *fortsætter* hun den vision og diskurs, som Adenauer igangsatte, mere end hun opfinder og *forandrer*. Jeg kan derfor bekræfte min hypotese om, at de nuværende magtudøvere i EU er begrænsede af begivenheder og udsagn fra fortiden. Den nuværende EU-diskurs er i høj grad begrænset af diskursbruddet omkring 2. verdenskrig og Merkel omtaler verdenskrigene og holocaust som om, at det er begivenheder, der netop har fundet sted, og som nulevende tyskere må påtage sig et moralsk ansvar for.

Denne "fortidens begrænsende effekt" afspejler sig bl.a. i temaer som religionsfrihed/masseindvandring, nationen kontra unionen og retfærdighed. Og heri ligger sandhedernes meningsløshed, for de er ikke skabt i det nuværende Europa af hensyn til Europas borgere, men som et gammelt brud med fortiden. Merkels diskurs bygger på præmissen om, at europæisk integration har afsluttet europæisk ufornuft, og derfor arbejder man videre med uforandrede og indiskutable principper og værdier, imens omverdenen har forandret sig meget siden 2. verdenskrig. Her finder man muligvis forklaringen på, hvorfor Merkel har svært ved at vedligeholde opbakningen til dette "mirakel" og forene Europa i et ideologisk projekt.

Ved at forstå diskursens indhold, eller rettere sagt meningsløshed, opstår muligheden for at tænke nyt, efterhånden som den begrænsende effekt bliver identificeret. Selvom EU-diskursen på mange måder virker som et effektivt magtmiddel, bl.a. illustreret under Krim-krisen, så findes der også sandheder, som i stigende grad har bevæget sig fra den positive underbevidsthed (*det åbenlyst indiskutable*) til temaer, vi er blevet mere bevidste om og klar til at diskutere i Europa. Det gælder eksempelvis problemstillingen om, hvorvidt det er en *moralsk pligt*, at medlemslandene skal tage imod mange flygtninge og involvere sig i Mellemøsten. Det er problematisk for EU, at sådan en sandhed bevæger sig hen mod det diskutabile, imens Merkels diskurs og holdninger forbliver uforandrede. For hvis viden aldrig eksisterer uden for magten, så indikerer kritikken af Merkels religionsdiskurs muligvis, at andre institutioner eller individer er bedre til at udøve magt på disse områder.

Hvis Merkel vedbliver med at insistere på, at landene skal afgive mere selvbestemmelse til Bruxelles, at være ensidig i sin opfattelse af moral og at føre Adenauers, Brandts og Kohls diskurs videre uden at lade sig påvirke af modreaktionerne i Europa, mener jeg ikke, at det er utænkeligt, at den europæiske integrationsproces kan stagnere fuldstændigt.

Litteraturliste

- Bom, A.K. (2015) Diskursanalytisk metode. DK: Samfundslitteratur.
- Byrnes, T.A. & Katzenstein, P.J. (2006) Religion in an Expanding Europe. UK: Cambridge University Press.
- Christiani, S.G. (2014) Overblik: Sådan startede krisen i Ukraine og eskalerede dag for dag. Besøgt d: 7/8-16: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/overblik-saadan-startede-krisen-i-ukraine-og-eskalerede-dag-dag>
- CVCE (2015) Adenauer on continuing European integration. Besøgt d. 6/3-16: http://www.cvce.eu/obj/address_given_by_konrad_adenauer_on_continuing_europe
- CVCE (2016) Helmut Kohl to the European Parliament. Besøgt d. 23/11-16: - http://www.cvce.eu/en/obj/report_by_helmut_kohl_to_the_european_parliament_30_june_1983-en-38c14470-6d46-419e-afb8-890202491837.html
- CVCE (2016) Statement made by Willy Brandt at the Hague Summit. Besøgt d. 28/7-16: http://www.cvce.eu/en/obj/statement_made_by_willy_brandt_at_the_hague_summit_1_december_1969-en-840ec5a1-a449-4822-9662-49e92450c706.html
- Den Europæiske Union (2016) Europahymnen. Besøgt d. 11/5-16: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/anthem/index_da.htm
- Foucault, M. (1988) Technologies of the Self – A Seminar with Michel Foucault. USA: University of Massachusetts Press.
- Foucault, M. & Lotringer, S. (1996) Foucault live – Collected interviews, 1961-1984. USA: Semiotext(e).
- Foucault, M. (2005) Vidensarkæologien. DK: Philosophia.
- Foucault, M. (2008) Ordene og tingene – En arkæologi om humanvidenskaberne. DK: Det lille Forlag.
- Foucault, M. (2001) Talens Forfatning – Nietzsche, Genealogien, Historien. DK: Hans Reitzels Forlag.
- Gabrielsen, J. & Christiansen, T. J. (2010) Talens Magt – Indføring i mundtlig retorik. (2. udgave) DK: Hans Reitzels Forlag.
- Gotfredsen, S. (2016) Historien bag det misbrugte ord racisme. Besøgt d: 23/11-16: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/mediekommentar/historien-bag-det-misbrugte-ord-racisme>

- Gyldendal - Den Store Danske (2016) Konrad Adenauer. Besøgt d. 11/12-16: [http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Tyskland, %C3%98strig, Schweiz og Liechtenstein/Den tyske Forbundsrepublik efter 1949/Konrad Adenauer](http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Tyskland,_%C3%98strig,_Schweiz_og_Liechtenstein/Den_tyske_Forbundsrepublik_efter_1949/Konrad_Adenauer)
- Götz, E. (2015) It's geopolitics, stupid: explaining Russia's Ukraine policy. Besøgt d. 9/6-16: <http://dx.doi.org/10.1080/23340460.2015.960184>
- Hansen, A., Frøsig, A., Høgh, A., Hansen, Å.M., Elklit, A., Nielsen, D.E.... Espaillet, V. (2011) Psyke & Logos. DK: Dansk Psykologisk Forlag.
- Hansen, H. (2014) Kommunikation skaber din Organisation. (2. udgave) DK: Hans Reitzels Forlag.
- Heiberg, S. (2014) Minder krisen mellem øst og vest om startskuddet til Første Verdenskrig? Besøgt d: 2/5-16: <http://politiken.dk/magasinet/essay/article5537198.ece>
- Hjortshøj, M. (2013) EU: Identitetsprojekt skal skabe ny fortælling om unionen. Besøgt d: 10/5-16: <http://raeson.dk/2013/eu-professor-dumper-nyt-identitetsprojekt/>
- Jensen, S.G. (2016) Indvandrerkritikere på vej til at slå Merkel på hendes hjemmebane: Besøgt d: 5/10-16: <http://jyllands-posten.dk/international/ECE8972158/indvandrerkritikere-paa-vej-til-at-slaa-merkel-paa-hendes-hjemmebane/>
- Jyllands-Posten (2015) Tyskland og Frankrig vil have sammenhold og mere Europa. Besøgt d. 11/3-16: <http://jyllands-posten.dk/international/europa/ECE8094018/Tyskland-og-Frankrig-vil-have-sammenhold-og-mere-Europa/>
- Jørgensen, M.W. (1999) Diskursanalyse som teori og metode. DK: Samfundslitteratur - Roskilde Universitetsforlag.
- Kendall, G. & Wickham, G. (1999) Using Foucault's Methods. UK: Sage Publications.
- Keukeleire, S. & Delreux, T. (2014) The Foreign Policy of the European Union. (2. Udgave) UK: Palgrave Macmillan.
- Kjeldtoft, S.S. (2014) Nationalstaten er menneskets stærkeste opfindelse. Besøgt d. 27/12-16: <https://www.information.dk/udland/2014/09/nationalstaten-menneskets-staerkeste-opfindelse>
- Knight-Patterson, W.M. (1945) Germany. From Defeat to Conquest 1913-1933. London: George Allen and Unwin.
- Kristeligt Dagblad (2008) Kardinal anklager EU for svigt af kristne. Besøgt d. 27/11-16: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/udland/kardinal-anklager-eu-svigt-af-kristne-0>

- Lacroix, J. & Nicolaïdis, K. (2010) European Stories – intellectual Debates on Europe in National Contexts. UK: Oxford University Press.
- Lund, A. A. (2006) I seng med romerne. Besøgt d: 10/10-16:
<https://www.information.dk/2007/07/seng-romerne>
- Mann, T. (2014) Doktor Faustus. (4. udgave) DK: Gyldendal.
- Mearsheimer, J.J. (2014) Getting Ukraine Wrong. Besøgt d. 3/4-16:
<https://www.nytimes.com/2014/03/14/opinion/getting-ukraine-wrong.html? r=0>
- Merkel, A. (2016) Merkel forsvarer sin flygtningepolitik i nytårsbudskab. Besøgt d. 1/1-17:
<http://jyllands-posten.dk/international/europa/ECE9260712/merkel-forsvarer-sin-flygtningepolitik-i-nytaarsbudskab/>
- Nielsen, K.L. (2014) Getting Ukraine Wrong: A Rebuttal to John Mearsheimer. PDF fra CBS-fag.
- Nielsen, S.W. (2015) Retfærdig krig: Syv kriterier, som krigsherrerne kan skele til. Besøgt d. 10/12-16: <http://politiken.dk/indland/politik/article5586141.ece>
- Nietzsche, F. (2014) Antikristus. DK: Det lille Forlag.
- Nietzsche, F. (2014) Moralens oprindelse. DK: Det lille Forlag.
- Nilsson, R. (2009) Michel Foucault – En introduktion. DK: Hans Reitzels Forlag.
- Nobel (2016) Gustav Stresemann – Biographical. Besøgt d. 1/9-16:
https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1926/stresemann-bio.html
- Nobel (2016) "The New Germany". Besøgt d. 17/7-16:
http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1926/stresemann-lecture.html
- Nygaard, C. (2012) Samfundsvidenskabelige analysemetoder. (2. udgave) DK: Samfundslitteratur.
- Olsen, A. (2016) Svensk forsker: 3. Verdenskrig er begyndt. Besøgt d. 28/12-16:
<http://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/svensk-forsker-3-verdenskrig-er-begyndt/6469598>
- Ringgaard, A. (2016) Hvordan opstod Hitlers jødehad? Besøgt d. 19/12-16:
<http://videnskab.dk/kultur-samfund/hvordan-opstod-hitlers-joedehad>
- Spiegel (2016) Ursula Haverbeck: Holocaustleugnerin zu acht Monaten Haft verurteilt. Besøgt d. 3/9-16: <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/ursula-haverbeck-zu-acht-monaten-haft-verurteilt-a-1110675.html>
- Stresemann, G (1968) Essays and Speeches on various subjects. USA: Books for Libraries Press.

- Teach it History (2015) "Was Gustav Stresemann the 'Saviour of Weimar Germany?'". Besøgt d. 1/9-16: <file:///C:/Users/magnus/Downloads/17725.pdf>
- The Economist (2016) The EU must now decide what it stands for. Besøgt d. 16/10: <http://www.economist.com/news/europe/21701343-brexite-call-reform-brussels-unsure-about-what-means-eu-must-now-decide>
- The Federal Government (2014) Speech by Federal Chancellor Angela Merkel to the OECD Conference. Besøgt d. 10/5-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-02-19-oecd-merkel-paris_en.html?nn=393812
- The Federal Government (2014) Speech by Federal Chancellor Angela Merkel in London. Besøgt d. 27/7-16: <https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-02-28-brit-parlament-en.html?nn=393812>
- The Federal Government (2014) Policy statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the situation in Ukraine. Besøgt d. 27/7-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-03-13-regierungserklaerung-ukraine_en.html?nn=393812
- The Federal Government (2014) Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the rally against anti-Semitism organised by the Central Council of Jews in Germany. Besøgt d. 28/7-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-09-14-merkel-kundgebung-judenhass_en.html?nn=393812
- The Federal Government (2014) Speech by Chancellor Angela Merkel at the ceremony in Nieuwpoort, Belgium, on 28 October 2014 to commemorate the centenary of the First World War. Besøgt d. 11/8-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-10-28-merkel-ypern_en.html?nn=393812
- The Federal Government (2014) Speech by Federal Chancellor Angela Merkel at the 6th Falling Walls Conference. Besøgt d. 11/8-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2014/2014-11-08-rede-bkin-falling-wall_en.html?nn=393812
- The Federal Government (2015) Speech by Federal Chancellor Dr Angela Merkel at the University of Helsinki on "European Security and the Conflict in Ukraine". Besøgt d. 13/8-16: https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2015/2015-03-30-merkel-helsinki_en.html?jsessionId=7F51E2BD6DBD62F4826EDC2FCA7F6BCC.s7t2?nn=393812

- The Federal Government (2015) Statement by Federal Chancellor Angela Merkel to the European Parliament. Besøgt d. 13/8-16:
https://www.bundesregierung.de/Content/EN/Reden/2015/2015-10-07-merkel-ep_en.html?nn=393812
- Thobo-Carlsen, J. (2014) Tyskerne diskuterer igen deres forhold til jøder. Besøgt d. 10/8-16:
<http://www.b.dk/globalt/tyskerne-diskuterer-igen-deres-forhold-til-joeder>